

Čtenářské kluby

PRVNÍ STRANA

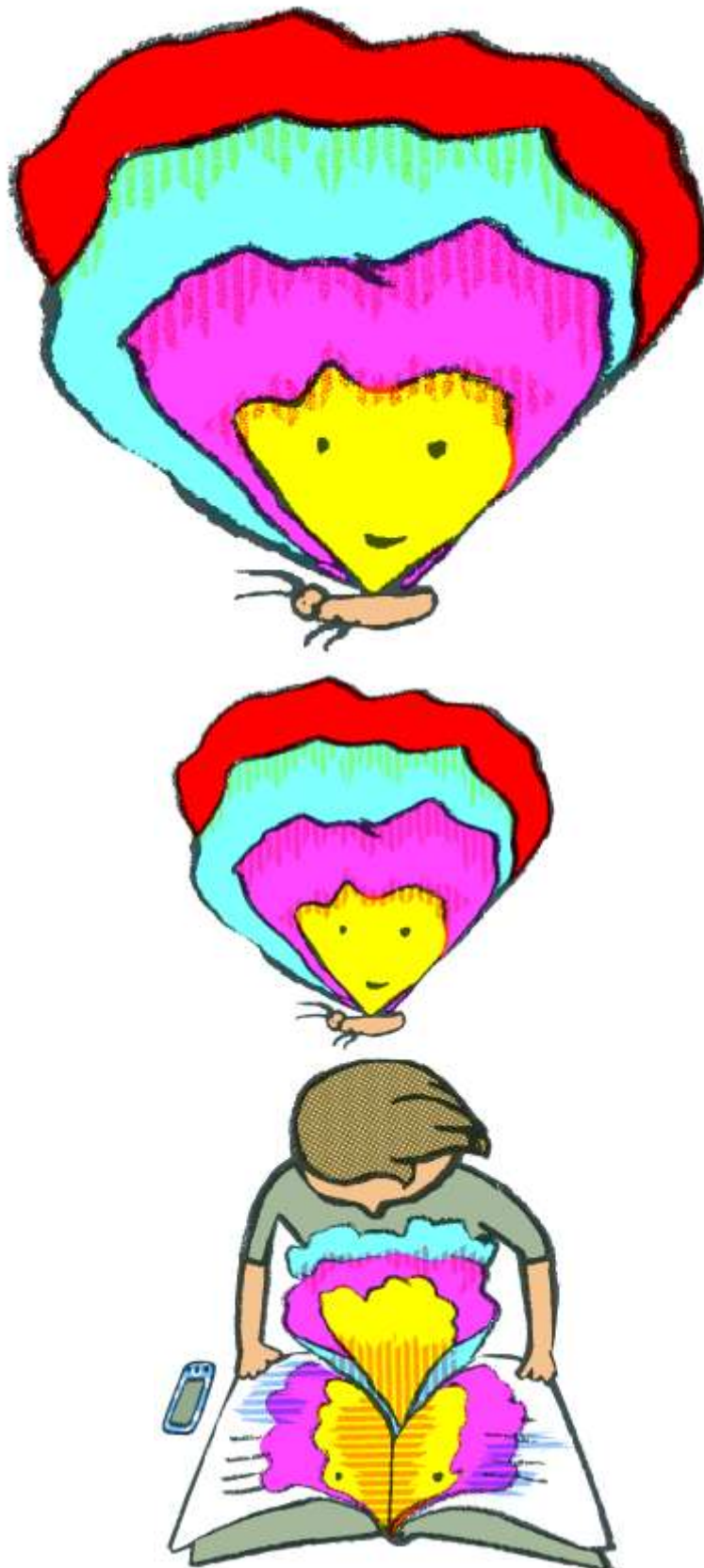
MÁJ
2018

*Mimořádné vydání projektového oběžníku
Inspirace pro práci s poezií*

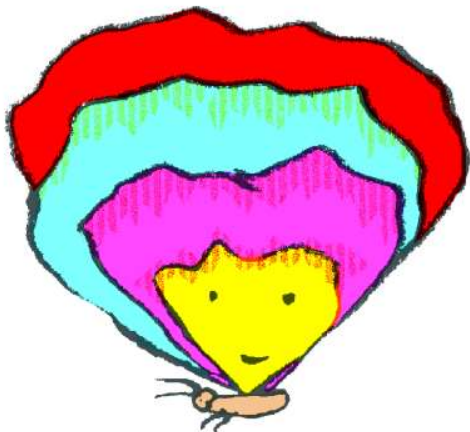
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

„Školní čtenářské kluby na 2. st. základní školy“, reg. č. CZ.02.3.61/0.0/0.0/16_012/0000589.

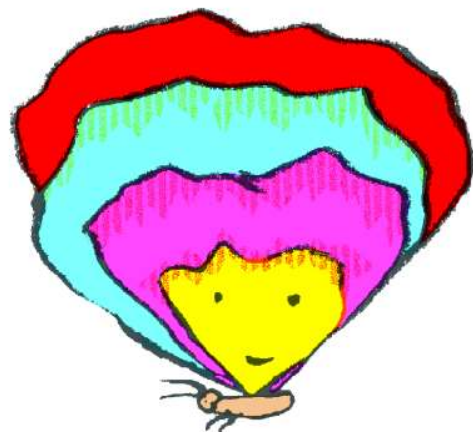
Projekt je financován v Operačním programu Výzkum, vývoj a vzdělávání a státním rozpočtem ČR.

Milí přátelé čtení a čtenářů,

nazvu-li probíhající kalendářní měsíc máj, mohu oprávněně předpokládat, že v duchu dodáte – lásky čas. Nedávno proběhlé polibky pod rozkvetlou třešní (letos spíš jabloní) Vám možná v představách zastíní hrdliččin hlas i bělavé páry, co hynou. Avšak je Vám vůbec klišé poetického máje příjemné? Pookřejete, nebo se spíše (po)otřesete? Poezie budí jednoznačně emoce a původcem těchto pocitů bohužel mnohdy nebývá jazyk sám, často je vyvolává (a jde většinou o ty negativní) neradostná zkušenost, které jsme byli ve škole vystaveni a která se časem s poezií samou v našich myslích slila. Stačí vyslovit zaklínadlo: „Co tím chtěl básník říct?“ a zažíváme hořkou nostalgii, podobně jako když řekneme „fronta na banány.“ Výchova je obvykle předávanou zkušeností, a pokud pohlédneme na poezii z tohoto úhlu, co můžeme od našich dětí a žáků asi očekávat?

Inspiromat, který právě čtete, vznikl z nadšení pro poezii, dospělých i dětí. Obzvlášť dospělí ale k tomuto nadšení museli ujít delší cestu. Někteří byli dříve - nezřídka vinou školy – poezií znechuceni. Jejich dnešní pozitivní postoj k básním vzbuzuje naději, že začarovaný kruh předávaného nepochopení a odporu vůči textům, které si to nezaslouží, může být rozetnut a nahrazen předávanou radostí ze hry slov a důvěrou ve vlastní čtenářské schopnosti.

Vydejte se na tuto cestu s námi!

Tým Čtenářských klubů

OBSAH

Poezie – cesta do duše i ke hvězdám – možné postupy při práci s poezií

Irena Poláková, Tereza Nakládalová

Myšlenky v poezii a poezie jako hra slov

strana 5

Obraz ukrytý v básni

Zdeňka Modráčková

Impresionismus a čtení všemi smysly

strana 12

Poezie. Ohrožený druh?

Marika Zadembská

Motivační lekce z třinecké knihovny

strana 16

Kateřina Šildrová

Reflexe průběhu lekce v těšínském čtenářském klubu

strana 20

Hra s asociacemi – Staň se básníkem!

Pavčina Jíšová, Vendula Koubková

Inspirace z tábořského CKP pro lekci tvůrčího psaní

strana 22

Jak jsme ve Staňkově poznávali poezii

Jitka Suchá, Věnceslava Schenková

Inspirativní záznamy z klubových schůzek věnovaných poezii

strana 25

Asociační rozbor básně

Šárka Růžková

Rozbor básně, který nebudí obavy

strana 34

Další možné aktivity pro práci s poezií

Irena Poláková

Snos aktivit pro četbu i tvorbu poezie

strana 39

Báseň ukrytá v obraze

Lucie Vrtalová

Lekce nejen čtenářská s knihou Michala Bystrova Nech ten mech

strana 45

Příběhy v básních

Tereza Nakládalová

Jak a proč vyprávět básně

strana 50

Autorka
ilustrací:

Darja
Čančíková

Poezie - cesta do duše i ke hvězdám

Možné postupy při práci s poezií

Irena Poláková, Tereza Nakládalová

Poezie nese myšlenky, vzkazy, výzvy

Některé básně nesou důležité myšlenkové poselství. Někdy jsou moralistní, někdy filozofické, občas agitační. I děti základní školy mohou tyto myšlenky odkrývat a zjistit, co vlastně báseň znamená. Ideální formou práce jsou Literární kroužky (v našem prostředí je metoda šířena především v rámci programu RWCT).

V diskuzi nad básněmi pak v přítomnosti dětí z různého sociokulturního prostředí může dojít k odhalení různých úhlů pohledu. To může vést k úžasu i vyostrěnému názorovému střetu (viz reflexe lekce), v bezpečném prostředí je to ale vždy obohacující. Výhoda práce ve skupině pak plyne i pro děti s OMJ - možnost okamžitého doptávání se na význam neznámých slov a slovních obrátů a bezprostřední zpětná vazba od dětí k jejich interpretaci básně.

Lekce - Viktor Dyk: Chlapec, který si hraje

Cíl lekce: Pochopit poselství básně Chlapec, který si hraje

(dílčí cíle - shrnout obsah básně, odhalit její hlavní myšlenku a poselství autora)

Cíl řeči dětí: Velice by mne zajímalo, co si myslíte o této básni, proč ji autor napsal, pro koho a co vlastně chce čtenáři sdělit.

Aktivity před četbou:

Položme dětem otázky - Hrajete si? Na co nejraději? A s kým?

Uvažujme společně (metodou brainstormingu) - Co je to vlastně hra?

Pouhé pojmenování tématu by zřejmě vedlo děti k vyslovení přehršle konkrétních her.

Odpovědi je dobré zaznamenat.

Aktivity při četbě:

Děti pracují formou Literární kroužky, jsou rozděleny do skupin po 3, kde má každý svou roli. Pokud děti touto formou ještě nepracovaly, mohou si role pojmenovat samy. Každá skupina má nakopírovaný text básně bez názvu. (My jsme využili k pořízení kopie knížku Nebe, peklo, ráj z nakladatelství Albatros).

1. role - dítě má najít citát, který nejvíce vystihuje celou báseň - děti si nazvaly roli HLEDAČ CITÁTU

2. role - dítě má za úkol jednou větou napsat, o čem text vypráví (modelovali jsme pohádkou o Červené karkulce - Je to o holčičce, kterou sežere vlk, ale nakonec je zachráněna.) - děti roli nazvaly VYKLADAČ

role - úkolem je říct/napsat proč a pro koho asi autor báseň napsal - zde děti

dlouho nemohly najít pojmenování, nakonec se shodly, že je to jakýsi EXPERT NA AUTORA

Úkolem každé skupiny je přečíst si společně báseň, rozdělit si role, vypracovat své úkoly – ideálně písemně – své myšlenky sdílet. Neříkali jsme dětem, aby vedly diskuzi (vesměs žáci 3. třídy), požádali jsme je, aby se vyjádřily k tomu, co říkají ostatní, a zkusily se domluvit na konečném výstupu každého úkolu, aby byl přijatelný pro všechny ve skupině.

Po diskuzích skupin se báseň zarecituje – využijeme dobrovolníka, více dětí, můžeme recitovat jako chór, popřípadě ji dětem předneseme sami.

Aktivity po četbě:

Skupiny sdílejí s ostatními své závěry, mohou se vzájemně doptávat. Posledním úkolem je dát básni název.

Vedoucí přečte skutečný název básně a může se ještě zeptat na názor dětí, jak je asi báseň stará, zda je z dnešní doby, nebo ne.

Podle času a situace je dobré vrátit se též k úvodnímu brainstormingu.

Reflexe proběhlé lekce:

Zmiňuji reflexi, protože během práce s básní došlo k názorovému střetu mezi českými chlapci a jedním chlapcem z Ukrajiny. Rodina odešla z vlasti kvůli válečnému konfliktu. M. hovoří česky špatně, ale čtenému textu dobře rozumí. Velmi často uvolňuje vnitřní napětí hrou na střelbu z imaginárního kulometu, poselství básně ale vzal velmi vážně. Pro ostatní členy skupiny bylo zatěžko mluvit o tématu zbraní bez nadsázky, vedoucí nabídla M. přesun do jiné skupiny, což velmi přivítal, otevřeně zde řekl své názory, ač skupinu tvořila samá děvčata. Ve sdílení výstupů skupin vysvětlil všem, proč odešel, a celý klub (včetně jeho původních kolegů) mu vyslovil pochopení.

Další zajímavostí můžeme nazvat stoprocentní shodu dětí nad autorským záměrem: básník napsal tuto báseň proto, aby si dospělí pořádně schovávali své zbraně a děti se k nim nedostaly. Nikdo nepřipustil domněnku, že básník oslovuje děti, aby si samy dávaly pozor.

Nejtěžším úkolem se ukázalo shrnování – role „Vykladače“.

Názvy básně od dětí – Pif paf; Nerozum; Hrát si na divokej západ; Děti s puškou; Nebezpečná láska.

Děti si myslely, že báseň je z doby, kdy byli jejich rodiče dětmi. (Pro srovnání: dospělí na akci CKP, kde pracovali se stejnou básní, předpokládali, že báseň je ze současnosti a vyjadřuje se také k tématu bojových her.)

Viktor Dyk
Chlapec, který si hraje

Pif, paf...My budeme si hrát,
Že hoch jsem tvůj a děvčátko ty žes mé.
Kdo rád má, vidíš, pušku v ruku vezme.
Budem si hrát, že mám tě rád.

A trochu křič: to bývá velkých mrav.
A trochu plač, když milý tvůj se katí.
Říkám ti: budem na velké si hrátí.
Že mám tě rád, tož namířím: pif, paf!

Pif, paf...A nemusíš se bát.
Jen u velkých to zakrvácí šaty.
Nabito není. Křič však: Bože svatý!
Budem si hrát, že mám tě rád.

Pif, paf. Jak? Rána? Puška vystřelila?
Co je ti? Promluv. Celičkový se chvějí.
Já nerad. Jak to? Vždyť to hra jen byla?
Já myslil, že jen velcí zabíjejí.

Poezie jako hra se slovy

Číst báseň má být především umělecký zážitek. Naladit se na takový způsob vnímání a prožívání může dětem pomoci tato kreativní aktivita, která si kromě hravé stránky klade za cíl právě umocnění čtenářské odezvy.

Cíl lekce: Sledovat svou čtenářskou odezvu při čtení básně. Nalézt báseň ve vybraných slovech a porovnat její vyznění s původní básní.

Cíl řeči dětí: (Dětem bude dobré dávkovat zacílení lekce po aktivitách, abychom mohli pracovat i s momentem překvapení)

Zkusíme si dnes co nejvíce užít jednu báseň, nejprve čtením.

Před četbou rozdáme dětem papíry s vybranou básní natištěnou na levé straně. Požádáme děti, aby si báseň každý sám pozorně přečetl a vše, co ho v básni zaujme – slovo, slovní spojení, verš – si v textu podtrhl. Dohodněme se, že každý si podtrhne alespoň 5krát. Požádáme děti, aby se k básni vrátily a zamyslely se, proč si kterou část podtrhly, a na pravou část papíru napsaly alespoň k některým vybraným částem básně svůj komentář. Nechme děti si ve dvojici sdělit, kdo si co a proč podtrhl. Někdo může svůj výběr sdělit všem. Po této fázi je dobré báseň zarecitovat.

Můžeme vyzvat děti k hodnocení básně: líbí se jim - ano/ne - a proč? O čem asi je? Jaká je? Jak se při čtení/poslechu cítíme? Jaká je v básni nálada? Apod. Tuto část ale můžeme vynechat, záleží na zaujetí a schopnostech dětí.

Rozdáme každému dítěti 5 kartiček. Nyní najdeme v básni to, co nás zaujalo nejvíce – nejhezčí slova, zajímavá spojení, podivnosti, vyjádření, kterým nerozumíme, náznak situace, cokoli dalšího – vybereme z podtržených částí básně 5 úryvků a napíšeme je vždy po jednom na kartičky. Vznikne výběr z výběru – esence toho nejzajímavějšího z básně.

Můžeme pracovat v celé skupině, ale pro sdílení je schůdnější rozdělit děti do trojic, popř. čtveřic. Každá skupinka může mít kartičky jiné barvy. Děti z každé skupiny dají své kartičky dohromady, zamíchají je a vylosují si každý opět 5 kartiček.

Budeme tvořit báseň. Máme nejzajímavější slova a věty vybrané z těch zajímavých, není třeba hledat další, jen je poskládat tak, aby vznikla báseň. Necháme děti skládat si kartičky, dokud nebudou s prací spokojeny. Často se stává, že ve sbírce mají některé části textu vícekrát. Můžeme v tu chvíli připomenout dětem nějakou báseň s refrénem a s opakováním (anafora, epifora, epizeuxis). V případě nepřekonatelných obtíží některého dítěte mu můžeme dovolit upravit si některou kartičku přidáním slova, změnou pádu apod., popřípadě můžeme – pokud dítě souhlasí - nabídnout jeho kartičky jinému „básníkovi“.

Básni může každý dát vlastní název, pojmenovat ji dle původní, popř. původní název *aneb* vlastní název.

Děti si zarecitují ve skupince své básně. Skupina může nominovat některého svého tvůrce pro recitaci přede všemi, dle času a nálady mohou samozřejmě recitovat všichni.

Pokud jsme se před touto aktivitou zamýšleli hlouběji nad samotnou básní, můžeme se nyní vrátit k dětským názorům zpět a zeptat se dětí, nakolik se jejich báseň náladou, obsahem atd. podobá té původní. Líbí se jim/nelíbí se jim stejně jako ta originální? Co z původní básně je nejsilněji zachováno?

Pokud jsme rozbor a hodnocení básně vynechali, bude dobré alespoň položit shrnující otázku, zda básně dětí jsou v něčem původní básni podobné.

Originální báseň a básně dětí je dobré vystavit.

Poznámka: K obdobné práci s poezií je dobré vybrat báseň, která není příliš krátká a obsahuje co nejméně opakujících se slov. Vhodné jsou lyrické básně, kde děti při své tvorbě snáze zachytí a pojmenují náladu básně původní. Zde je ukázka tvůrčí práce jedné skupinky nad básní Jakuba Demla.

Jakub Deml

Zjevení

I

Hvězda se odloupla, nevím jak
sletěla z nebe do oblak
a zkřehlá mrazem
padla na zem.

Kletba přestala odvěká,
ihned se změnila v člověka
a zavřenými dveřmi vešla,
jinam nešla.

Pod jedinou střechu
jako pro útěchu
vlaštovka se vrátí,
roky se tratí.

II

Vzdychla si řeka, hnuly se ledy,
snad naposledy
někdo se za mne pomodlil.
Kdo to byl?

Zdroj textů: ŠRÁMEK, Petr. *Nebe - peklo - ráj: tyglík české poezie pro děti 20. století*. Ilustroval Alžběta SKÁLOVÁ, ilustroval Alžběta ZEMANOVÁ, ilustroval Radana PŘENOSILOVÁ. V Praze: Albatros, 2009. ISBN 978-80-00-02439-4.

Báseň I

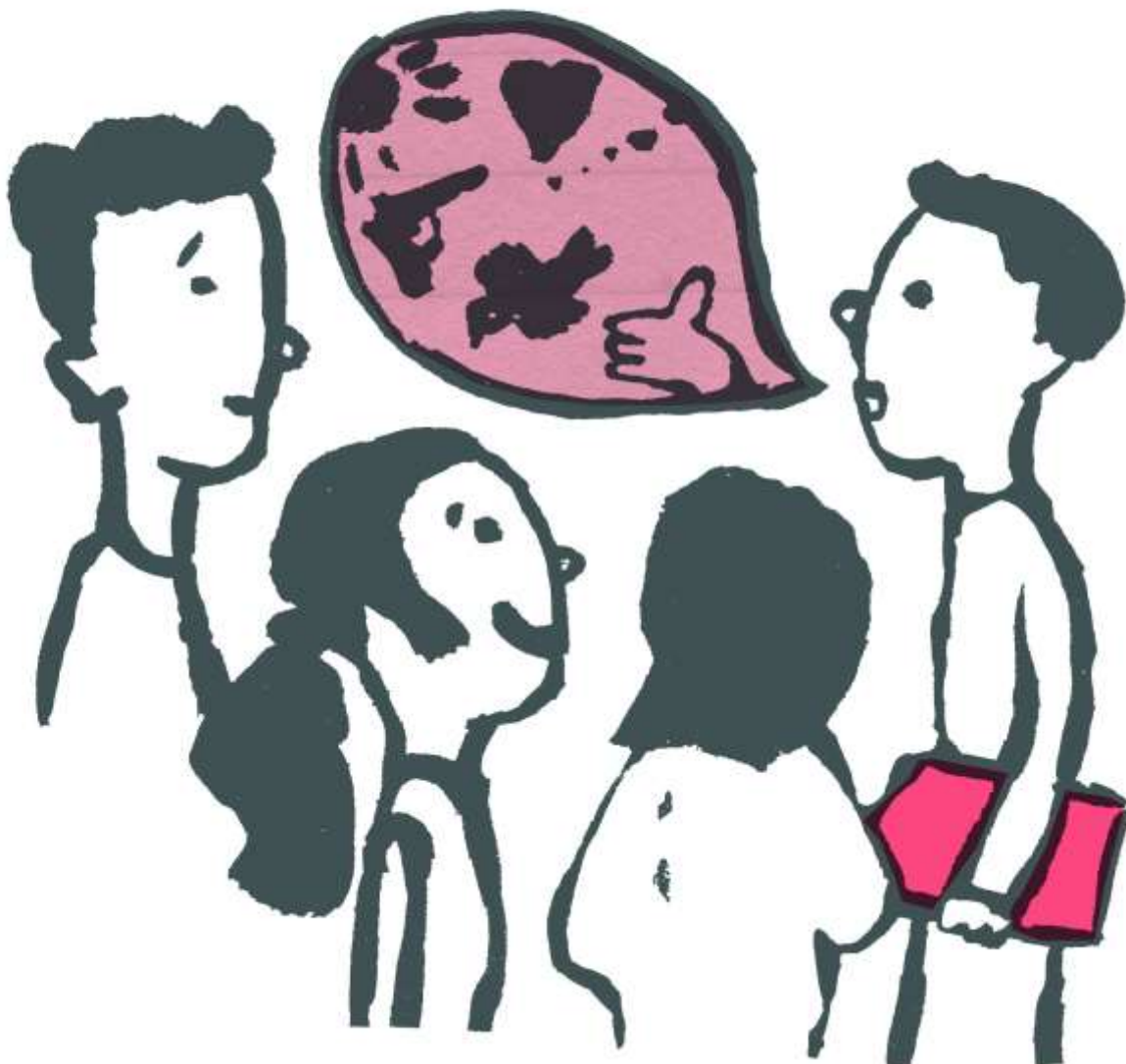
Zkřehlá mrazem
vlaštovka se vrátí
pod jedinou střechu
jinam nešla
někdo se za mne pomodlil.

Báseň II

Kletba
vzdychla si řeka
ihned se změnila v člověka
změnila v člověka
jako pro útěchu.

Báseň III

Hvězda se odloupla
Kdo to byl?
Vzdychla si řeka
Kdo to byl?
Vlaštovka.

Poezie je jazyk, který bohatě využívá řečových figur a jehož cílem je dosáhnout silné přesvědčivosti. Byla-li poezie od dob, kdy Platón vyloučil básníky ze svého ideálního státu, napadána a očerňována, dělo se tak proto, že byla považována za klamnou či frivolní rétoriku, která uvádí občany v omyl a vzbuzuje přehnané tužby. Aristoteles prosazoval hodnotu poezie, když se spíše než na morálku zaměřil na nápodobu. Tvrdil, že poezie představuje bezpečný prostředek k očištění od intenzivních emocí, a zastával rovněž názor, že poezie modeluje cennou zkušenost přechodu od nevědění k vědění.

*Jonathan Culler – Krátký úvod do literární
teorie*

Obraz ukrytý v básni

Zdeňka Modráčková

Cíl: přiblížit dětem tvorbu impresionistů (malířů, hudebníků, básníků...)

Cíl pro děti: zkusit vnímat umění s nějakým pocitem, nechat na sebe působit slova, obrazy, hudbu...

Minilekce o impresionismu

- na interaktivní tabuli promítat obrazy

- A. Slavíčka - Ve Veltruském parku
C. Moneta - Imprese, východ slunce
- Vlčí máky
- Tanečnice v zeleném
- Žena se slunečníkem

A. Renoira - Dívky a piano

E. Degase - Tanečnice

za zvuků C. Debussyho Snění nebo jiné náladové hudby

Společně zkusíme zformulovat – že IMPRESIONISMUS zachycuje neopakovatelné okamžiky, prchavé momenty, dojmy, nálady, barvu, pohyb, něco vidím, slyším, cítím ...

Antonín Sova

U řek

U řek mám vlažný večer rád,
u řek, kde plno mušlí leží,
kde zvolna z řeky vstává chlad
a bílá pěna z dálky sněží.

U řek mám břízy nejraděj
a olše, do nichž stín se dere
a cvrčků šum a vážek rej
a v dálce města rysy šedé.

Rád u řek rybáře já zřím
za clonou par s lodičkou línou
se ploužit šerem večerním,
kdy červánky v mlze modré hynou.

A večer když se nachýlí
a měsíc v řece když se houπά,
ten noční chodec, napilý
modravou parou, z vod jež stoupá.

Rád sprádám rytmus hudby pln
při vzpomínkách a sladké tuše,
při šplouchání ztišených vln
a při vzrušení celé duše.

Všichni mají v ruce text, který je uprostřed stránky, a pastelky.

Poprvé přečte text učitelka.

Podruhé čtou děti, střídají se po jednom verši, je-li jich víc, čte se druhé kolo.

Řekni, co tě při čtení básničky napadlo.

Vysvětlíme si nejasná slova... asi šeré, sladké tuše...

- Nakresli na okraj papíru OKO modrou barvou, podtrhni v textu, co autor ve své básni vidí.

- Nakresli na okraj papíru UCHO (lidské) zelenou, podtrhni v textu, co lze slyšet.

- Nakresli na okraj papíru DLAŇ s prsty fialovou, podtrhni v textu, co lze cítit.

- Napiš na okraj papíru MÁ RÁD červeně, podtrhni v textu.

- Napiš na okraj papíru POCIT a spoj (myslím závěr).

Společné sdílení

Co je to pomíjivost?..... Nevstoupíš dvakrát do stejné řeky?.....

Představ si báseň jako obraz. Jakou bude mít barvu? Do jakého ročního období?

Kam bys ho pověsil?

Vyjádři báseň jedním slovem ..... vyber to nejvhodnější a napiš je k názvu básně.

Nebo, je-li čas, PĚTILÍSTEK.

Strach

Lucie Hofmannová

„Co je to strach?“
malé dítě ptává se.
„Proč ho lidé zažívají?“
zajímá se.
Očka dětská vykuluje,
odpověď mou vyžaduje.
„Strach...“ přemýšlím dlouze,
„i k dobrým věcem dá využít se...“
Zase nevím co říci.
Dítě vzpouzí se,
Moje odpovědi dvakrát nelíbí mu se.
„Strach, ten má každý z nás.
Ty, já i pan Santa Claus.“

Transsexualita
(Male to Female)
Lucie Hofmannová

Nevíte jaké to je,
Narodit se v cizím těle.
Narodit se sobě cizí.
Narodit se v kalhotách,
ale snít o šatech.
Potají nosíval jsem máminu rtěnku,
A v šatníku ukrýval kabelku.
Potají sníval jsem
O ženském rodě,
Zatímco uvězněn
Byl jsem v tom mužském.

Transsexualita
(Female to Male)
Lucie Hofmannová

Navenek holka
Uvnitř jsem kluk.
Mám život plný
příšerných muk.
Hlavy mých rodičů,
Jsou tvrdé jako buk.

Nikomu ani muk
O tom co prožívám.
Sama sebe
chudákem nazývám.

Bojím se, myslím že,
Prokleta jsem
transsexualitou.

Anorexie

Lucie Hofmannová

Říkají,
Že palici mám jak buk.
Copak vy nevidíte
všechn ten tuk?!
Ve škole říkají,
že tlustá jsem.
Proč lhali by?
Taky že jsem!
Přestávám jíst,
Moc tlustá jsem.
Začínám pít
Alkohol jen,
Slyšela jsem,
že hubne se po něm.
Zoufalá jsem,
A škaredá.
Tlustá jsem,
A neoblíbená.
Pár dní bez jídla
Jistě zpraví to.
Doktoři nevědí
Se mnou si rady.
Ke tloušťce já
Mám předpoklady.
Anorexie stává se
Kamarádem.
A jídlo zas
Úhlavním nepřítelem.

*Lucie Hofmannová je členkou čtenářského klubu v Dubí
a žákyní zdejší základní školy.*

Poezie. Ohrožený druh?

Marika Zadembská, Knihovna pro děti Třinec

Anotace: Zdá se vám, že vaši žáci příliš neholdují poezii? Právě proto je vezměte do knihovny na tuto hravou lekci o současných básnících a jejich tvorbě. Ukážeme si, že básničky a básníci, to není žádná nuda!

Klíčové kompetence: k učení, komunikativní

Vzdělávací oblast: jazyk a jazyková komunikace

Cílová skupina: 5. a 6. třída ZŠ

Délka: 60 minut

Úvodní slovo, přivítání, představení....

Napíšu na tabuli (flip) slovo POEZIE

Brainstorming - POEZIE

- každý dostane jeden až tři barevné post-ity a na ně bude mít za úkol napsat, co se mu vybaví, když se řekne poezie
- piště všechno co vás napadne
- všechno může být - nic není špatně
- pak chodíme a lepíme lístečky na tabuli - stačí, když nalepí každý jeden

Ale proč tady dnes jsem? Představte si, že u nás v knihovně se už knihy s poezií a básničkami vůbec nepůjčují, jen někdy, ojediněle, když se někdo chystá na soutěž v recitování nebo když zrovna ve škole mají soutěž. Jinak prostě NIC.

Co s tím budu dělat, řekla jsem si.

Poezie prostě nesmí jen tak skomírat. Nesmí se na ni prášit.

Jaký na to máte názor vy?

- je poezie ohrožený druh?
- patří poezie do červené knihy literatury?
- má cenu ji zachraňovat?

Já myslím, že ano. A mým úkolem (nelehkým úkolem) je vám dokázat, že i poezie může být COOL a IN !!! J Ráda bych vám ukázala různé druhy, různá pojetí poezie. Ukážu vám různé cesty, kterými se může poezie vydávat. Že poezii najdeme i tam, kde bychom ji nikdy nehledali.

ZAČÍNÁME!!!

1. Poezie naživo

Začnu tou nejklasičtější poezií, mám v knihovně několik kamarádů, kteří nejen že ji rádi recitují, ale dokonce už i sami skládají básně.

Pavlík (13 let, 7. třída, hraje na kytaru a chodí na judo), Johanka (11 let, 6. třída, výtvarka, divadlo, recitace, první básničku složila v 1. roce J) a Honza (24 let, hrál počítačové hry, začal číst až na střední škole a psát v 18 letech)

VIDEO (vlastní zdroj) – pustím Pavlíka, Johanku a Honzu, když recitují nebo čtou básničky – Pavlík: Jiří Dědeček – Uleželé želé, Johanka: vlastní tvorba, Honza: Pavel Šrut – Příšerky a Příšeři.

Po zhlédnutí ukazují knihy, ze kterých se četlo nebo recitovalo.

Dá se nahradit povídáním o tom, kdy jsme se poprvé jako děti setkali s poezií (dětství – říkanky – pár si jich můžeme odrecitovat – Mistr sportu skáče z dortu)

Kde všude můžeme poezii najít dnes, kde se s ní setkáváme, jaké má formy, podobu...

2. Najdi si verš

Najděte se ve dvojici - nastříhané verše různých básníků, děti mají za úkol se najít ve dvojici podle veršů.

Stavíme se pak ve třídě do dlouhého hada, a když jsme se všichni našli, čteme si postupně své lístečky. Vzniká tak nová báseň - společná báseň.

Po aktivitě ukážu knihy, ze kterých jsem verše vypsal (Šrut, Kratochvíl, Malý, Havel a další).

3. 3 v jednom

Báseň Máj – 3 v jednom – namixovaná báseň Máj - 1. část čte Jan Tříška, 2. část Support Lesbiens, 3. část WWW (hip-hopová skupina). Skladbu mám tak namixovanou, že interpreti plynule navazují na sebe a celá skladba končí opět J. Třískou. Jako podklad pustím obrazy z filmu Máj.

5. Fyzické básnířství – Petr Váša

Už jste toho viděli a vyzkoušeli celkem hodně, ale to, co vám chci ukázat teď, to jste určitě neznali a nikdy neviděli. Tuto podobu poezie!!!!

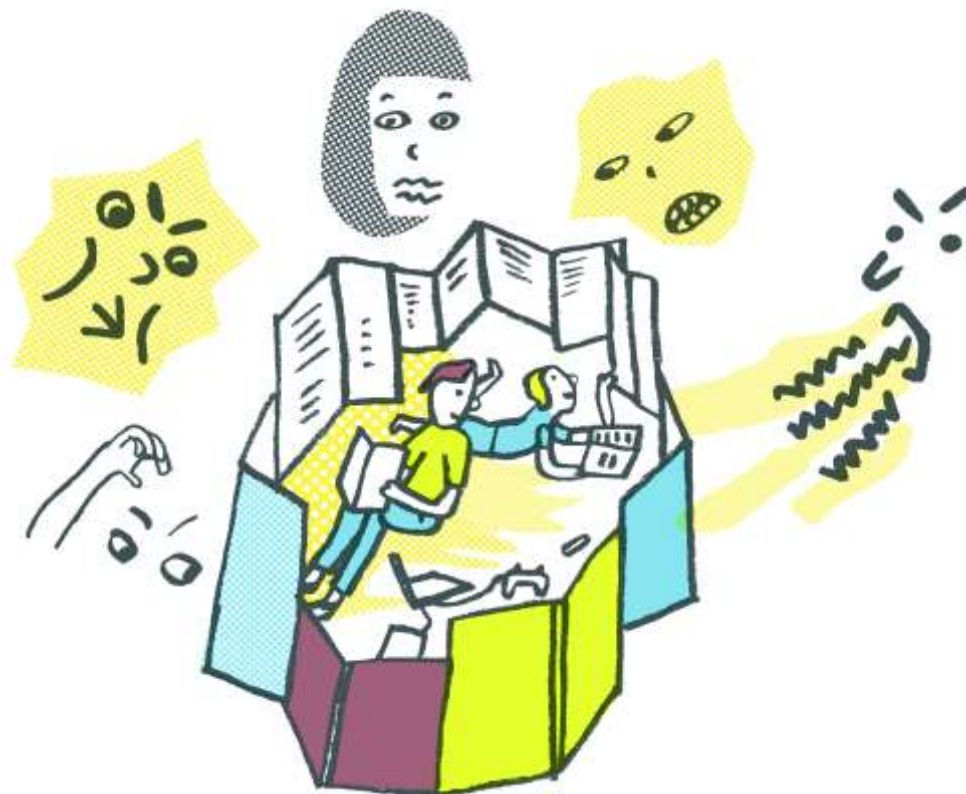
6. Peripatetická báseň

Můj poslední úkol pro vás. Co říkáte, napíšeme si každý svou báseň. Že to nedokážete??? Věřte mi, že ano.

Každý bude mít v ruce bílý čistý papír a tužku nebo fix. Tužka leží volně na papíře a ruka musí být uvolněná. Chodíme pak po místnosti, míjíme se, díváme se na sebe, můžeme jít na schody, něco překračovat, tancovat J, jde o to, že se nedíváme, co tužka kreslí na papír. Ten pohyb by měl být samovolný, neřízený, vyvolaný jen pohybem těla.

Pustím hudbu (MIG 21 - Snadné je žít – Beatová poezie) a dokud bude hrát, musíte chodit místností a zaznamenávat svůj pohyb na papír. Když hudbu vypnu, končí i naše básně.

Minigalerie – peripatetické básně vystavíme a prohlédneme si je.

Vrátíme se k úvodnímu brainstormingu, koukneme na lístečky, které jsme lepili. Necháme je tam všechny? Máme možnost je doplnit, popř. některé odlepit, pokud už je tam nechceme mít.

Vrátíme se i k našim tvrzením – Poezie. Ohrožený druh?

REFLEXE / Životabáseň – přečteme si některé (dobrovolné)

Jsem .....

Mým domovem .....

Ráda se chlubím .....

Nerada prozrazuji, že .....

Často se mi zdá.....

Těší mě.....

Trápí mě .....

Přeji si .....

Použité zdroje:

Mistr sportu skáče z dortu: [říkadla, básničky, písničky a jiné srandičky]. 1. vyd. Praha: Meander, 2014, 50 s. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-43-2.

Beatová poezie: [autorů žijících hrajících]. Praha: Albatros, 2005, 88 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-000-1250-2.

HAVEL, Jiří. *Kdo má smysl pro nesmysl*. 1. vyd. Albatros, 2007, 87 s. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 978-80-00-01749-5.

JIROUS, Ivan Martin. *Magor dětem*. V Praze: Levné knihy KMa, 2000. ISBN 80-864-2598-3.

DIVIŠ, Ivan. *Říkadla a kecadla: pokusy pro děcka*. Praha: Baobab, 2004, 45 s. ISBN 80-903-2765-6.

ŠRUT, Pavel. *Příšerky*. Ilustrace Galina Miklínová. V Praze: Paseka, 2005, 89 s. ISBN 80-718-5733-5.

DĚDEČEK, Jiří. *Uleželé želé*. 1. vyd. Albatros, 2005, 63 s. ISBN 80-000-1710-5.

MÁCHA, Karel Hynek. *Máj*. V nakl. Fragment 1. vyd. Praha: Fragment, 2010. ISBN 978-80-253-1065-6.

MALÝ, Radek. *Kam až smí smích*. 1. vyd. Praha: Meander, 2009, 89 s. Modrý slon (Meander), sv. 29. ISBN 978-808-6283-722.

VÁŠA, Petr. *Fyzické básnictví*. Vyd. 1. Brno: Host. ISBN 978-807-2945-665.

Bydliště: Třinec: Karel Adamus, Jan Wojnar. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita, 2005. ISBN 80-736-8055-6.

https://www.youtube.com/watch?v=BCb-R_5D80E

<https://www.youtube.com/watch?v=EYajlEtEb3g>

<https://www.youtube.com/watch?v=SPgPEAafDec>

https://www.youtube.com/watch?v=Cwxt2hp_6eg

https://www.youtube.com/results?search_query=m%C3%A1j+www

Lekce Mariky Zadembské v těšínském čtenářském klubu

Kateřina Šildrová

Při realizaci lekce Poezie jsme vyšli z lekce Mariky Zadembské Poezie. Ohrožený druh? a využili jsme některé její části. Při volbě aktivit jsme vycházeli hlavně z věkového složení dětí v našem klubu, chtěli jsme je „napasovat mládeži na míru“.

Nejdříve jsme otevřeli téma poezie a děti tvořily myšlenkovou mapu, na které se postupně objevovaly pojmy láska, věta, slovo, radost, štěstí, Jarek, talent, recitace, kytara, zvláštní, strašidelné, Karel Jaromír Erben, verš, lidi, city i nuda. V průběhu setkání pak klubáci do mapy doplňovali další slova, která je při činnostech napadala.

Při seznamování se s peripatetickou básní a s tím, jak vzniká, bylo nejdříve vidět, že děti mají tak trochu obavy z toho, co bude následovat. Tušily, že budou „skládat“ básně. Netradiční úkol je však mile překvapil a do „básnění“ se pustily s nadšením. Za zvuků hudby se ponořily do tvoření, některé z dětí hudbu prožívaly více, jiné méně. Určitě záleží na hudebním vkusu každého z nich, a proto výběr písně neuspokojí všechny. Děti se svou peripatetickou básní pak dále pracovaly v rámci dílny čtení.

Pokračovali jsme poslechem básně Máj Karla Hynka Máchy. A děti byly opět překvapené, tentokrát tím, jak různé mohou být verze zpracování tohoto díla a že i dvě stě let stará báseň může být inspirací pro dnešní muzikanty. Asi nejvíce je ohromilo, že současné hudební skupiny, které hrají hip-hop, pracují s klasickou literaturou. To bylo téma na živou debatu.

A překvapením nebyl konec, protože na řadu přišlo fyzické básnířství. Děti se s ním ještě nikdy nesetkaly, není součástí čítanek. Děti opět objevovaly něco nového, neotřelého. Už při přípravě lekce jsme si představovaly, že pro některé naše klubáky by mohla být lákavá recitace takových básní. Měly jsme radost, když se nám náš předpoklad splnil. Jeden z chlapců (!) se začal o některé texty takto zajímat. Dokonce se s nimi nakonec zúčastnil recitační soutěže, kdy ze školního kola postoupil do kola městského a obsadil v něm třetí místo. Porota byla mile překvapena novou, neotřelou poetickou formou, se kterou se ještě na recitační soutěži její členové nesetkali.

V dílně čtení děti pracovaly se svou peripatetickou básní. Pokud při čtení narazily na pasáž, která je oslovila svou poetičností (slovo, věta, úryvek), zapsaly si ji a pokusily se představit si, že by z ní mohla vzniknout krátká báseň či písňový text. Tato aktivita byla pro jednoho z klubáků dokonce tak přitažlivá, že přiznal, že ji plnil s nadšením. To byla pro nás skvělá zpráva, protože se jednalo o jednoho z klubových nováčků.

Sdílení ve dvojicích a následně ve skupině ukázalo, jaké bohatství podnětů pro rozvíjení tvořivosti a také čtenářství dětí může poskytnout klasická i naprosto netradiční současná poezie.

Lekce Mariky Zadembské Poezie. Ohrožený druh? byla a je pro nás inspirací. Přinesla nám manažerkám nové pohledy na to, jak pracovat s poezií, jak ji přiblížit i současné, na první pohled zcela nepoetické generaci.

Číst si každý večer z knihy básní je pro mysl totéž jako pravidelné posilování pro tělo – je to způsob, jak se udržet v kondici. Nemusí to být žádná „velká“ poezie, aspoň ne ze začátku. A není nutné číst celou báseň. Důležité je najít aspoň verš nebo sloku, která v nás něco rozezní. Někdy stačí i jediné slovo, aby nám otevřelo nový průhled do světa, aby pobídlo mysl na vnitřní pouť.

*Mihaly Csikszentmihalyi –
Flow; o štěstí a smyslu života*

Hra s asociacemi – Staň se básníkem

Vendula Koubková a Pavlína Jíšová

Tato hra se dá využít jako rozcvička nebo jako hlavní náplň vyučovací hodiny.

Příprava na hru:

Učitel si připraví několik podlouhlých papírů (dobré je pro pestrost zvolit čtvrtky různé barvy) – stačí formát A4, ten rozstříhne na výšku napůl. Papír si necháte na výšku, nahoru vymyslíte 1. slovo – na každý papír jiné (mohou to být i jiné slovní druhy, co se vám právě hodí). Následně ohýbejte papír směrem od těla vždy v rozmezí cca 2-3 cm (místo pro jedno slovo). Vznikne tak asi 10 – 15 okének. Papír opět celý narovnejte. Je dobré toto udělat – žáci totiž ohnou hrozně malý kousek a pak na ně vykukují již zakrytá slova... Papír na závěr celý narovnejte. Nahoře by mělo být napsané to 1. slovo. Nebo ho můžete nechat vymyslet děti. Napoprvé ho vymyslete vy. To se osvědčilo lépe. Nyní neohýbejte!

Provedení:

Teď začíná teprve hra. Do každé řady (nebo z jednoho konce třídy na druhý...) pošlete jeden připravený papír. Žáci vidí první slovo. V okamžiku, kdy ho uvidí, musí hned napsat asociaci, která je napadla. Schovají ale pouze to 1. napsané slovo. Své nechají vidět a papírek pošlou dalšímu. Ten opět reaguje na toto slovo a píše své. Zakrývají tedy vždy jen to předchozí, na které vymysleli svoji asociaci. Jejich vymyšlenou variantu posílají dalšímu, který pokračuje v řadě.

Podmínky pro žáky:

Uřčete si podle sebe, jak se vám to bude líbit. Nejdřív je nechte, ať nedodržují ani stejný slovní druh. Ať se příliš nezamýšlí a píše skutečně to, co je napadne okamžitě. Pokud budete chtít, můžete hru různě variovat.

Závěr hry:

Poté, co každý napíše své slovo, učitel ruličku rozbalí a přečte. Je dobré taky celý text v této podobě přepsat na tabuli. Až nyní bude totiž vznikat báseň. Pokud to budete mít jen jako rozcvičku, můžete 2. část udělat až následující hodinu. Děti se zasmějí tomu, co jim vzniklo, a budou se těšit na další část.

Vznik básně:

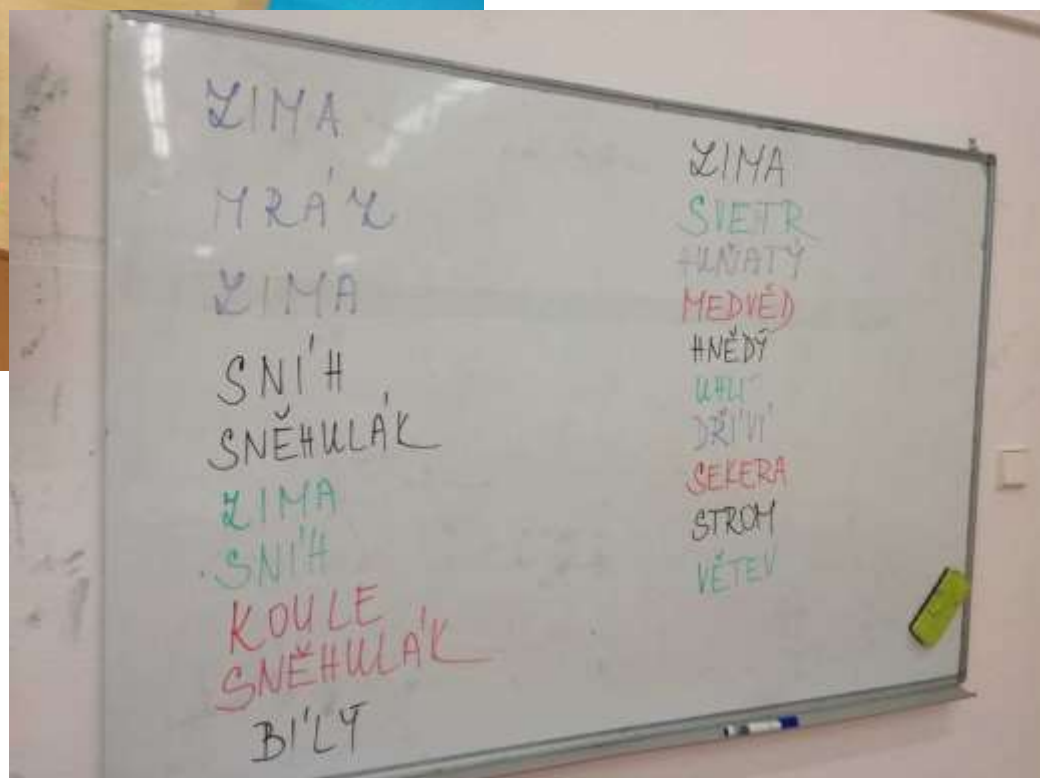
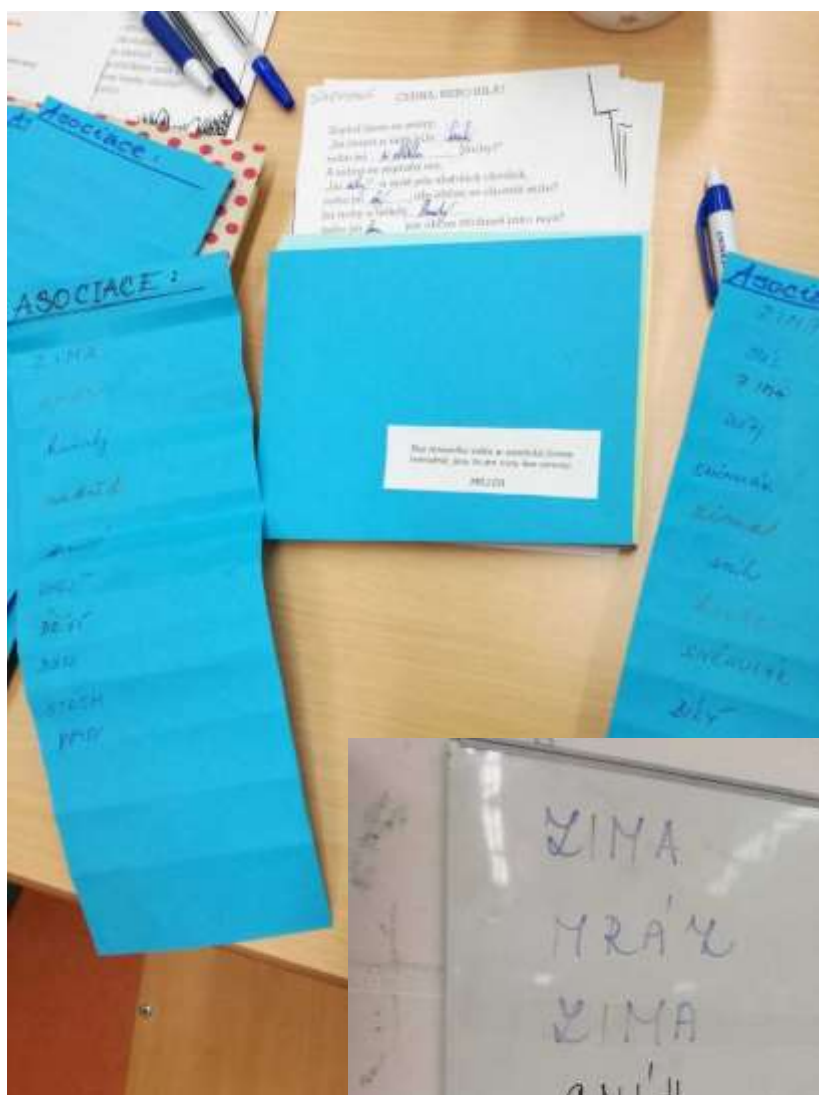
Vyberte si nejdřív jen jednu řadu slov. Jinak můžete nechat žáky, ať si vyberou, kterou chtějí zpracovat, nebo si bude pracovat každý s tím, co vytvořil.

Napoprvé pracujte tedy se společným textem. Nyní budou žáci vymýšlet rýmy ke každému slovu, které napsali. Učitel všechna (!) slova rychle zapisuje na

tabuli. Potom zkusí každý (nebo ve skupince) vymyslet báseň ze všech slov, která sami zapsali na papírek. Z rýmů si mohou vybrat ten, který se jim hodí. Vznikají krásné básně a děti jsou překvapené, jak je to snadné! Mají hroznou radost ze svého úspěchu. Většinou chtějí pokračovat a zkusit i slova z dalších čtvrtek.

CKP

Když jsme tuto aktivitu zkoušely s návštěvníci našeho táborského CKP, měla velký úspěch. Všechny hra hned pohltila a, stejně jako děti, měly radost ze složených básní. Jak jednoduché! Bohužel jsem v zápalu hry jejich výsledné básně nenafotila :-(. Budete to tedy muset zkusit sami! Držím palce:-)!

Vytvořím básně z hmot, neboť myslím, že to budou
nejduchovnější básně,
A vytvořím básně ze svého těla a ze smrtelnosti,
Neboť myslím, že tak napíšu básně o své duši
a nesmrtelnosti.

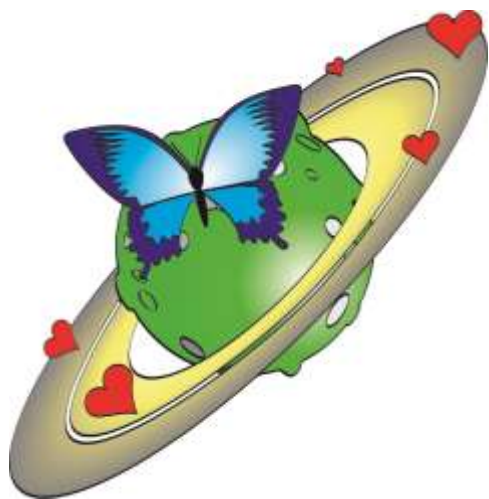
Walt Whitman – Stébla trávy

Jak jsme ve Staňkově poznávali poezii

Jitka Suchá a Věnceslava Schenková

✓ V letošním školním roce se snažíme rozšiřovat čtenářská teritoria dětí z našeho čtenářského klubu. Při úvodní hodině v září jsme dětem představily náš celoroční plán.

Ve školním roce 2017/2018 se budeme pohybovat mezi různými žánry. Budeme cestovat vesmírem od jedné planety ke druhé. Na každé planetě nás bude čekat jeden žánr. Zabloudíme tak na různé planety.

Podle obrázků planet žáci odhadovali, jaké žánry nás čekají. Pak si vybrali svoji raketu a dostali palubní raketový list.

Na každé planetě budeme přibližně celý měsíc. A jaké planety navštívíme? Detektivní, Sci-fi, Historickou, Komiksovou, Hororovou, Fantasy...

✓ V prosinci jsme zavítali na planetu Poezie. Na třech čtenářských klubech, během tří čtenářských lekcí, jsme děti seznámily s třemi typy básní. Tvorbu všech tří jsme si společně všichni vyzkoušeli.

1. Grafické básně

Nejdříve jsme dětem představily známé grafické básně a povídali jsme si o tom, zda to básně skutečně jsou. Připomněli jsme, že ne každá báseň musí obsahovat rýmy.

Pak jsme předložily námi vytvořené grafické básně a po jejich přečtení jsme dětem nabídly, aby si podobné básně zkusily vytvořit. Doporučily jsme např. téma lásky, přírody, večerní oblohy, vánočních svátků... a nabídly také předlohy, do kterých básně mohly (ale nemusely) doplňovat.

Při vlastní tvorbě pracovaly děti potichu a velmi soustředěně. Téměř polovina dětí zvládla úkol zcela a bez větších problémů. Nejhezčí básničky měli Niki, Terka a Verča.

Znamé grafické básně:

S
A
LUT
M
O N
D E
DONT
JE SUIS
LA LAN
GUE È
LOQUEN
TE QUESA
BOUCHE
O PARIS
TIRE ET TIRERA
T O U   JOURS
AUX   A L
LEM   ANDS
(originální francouzská verze)

B
U
O
ZDRÁV
S
V È
T È
JEHOZ
JÁ JSEM
VÝMLUVNÝM
JAZYKEM
KTERÝ TVÁ
ÚSTA
Ó PARÍŽI
VYPLAZUJÍ A BUDOU
VYPLAZOVAT
VÈC   NÈ
NAN   ÈMCE
(převédeno do češtiny)

BARIÈRA

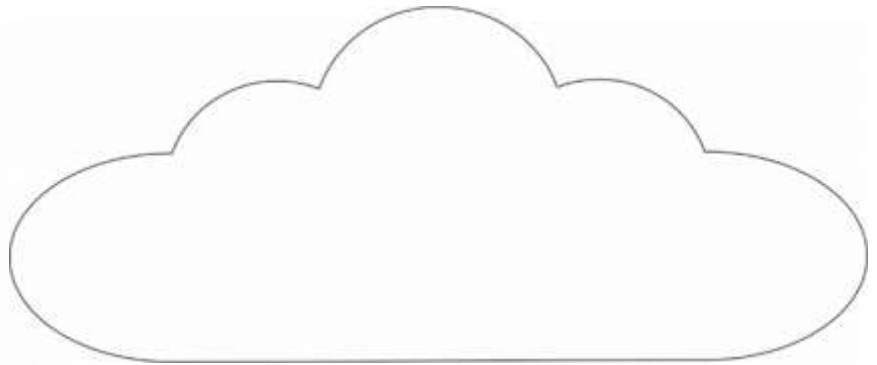
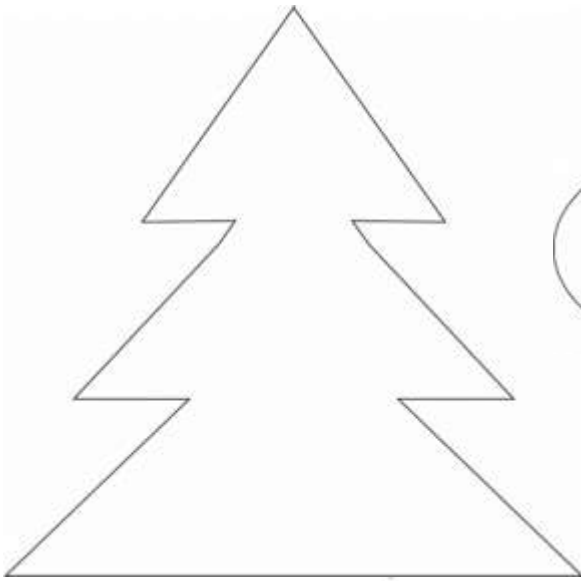
slova
slova
slova
slova
slova
slova
slova
slova
slova
slova
slova
slova
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty
já   já   já   slova   ty   ty   ty

JE JEN TAK   TAM   lehce ledabylá
PRUH SEM PRUH   přesto vroucí zrak   pěstuje svůj klam
ke lvu
vzdor by nepozbyla   ani kdyby směl   a nepřízná barvu
přistoupila

Zdroj: http://www.1sg.sk/www/data/01/projekty/2011_2012/racers/avantgardy/kublil.html
<http://uffo.cz/program/vystavy/2014/antik%C3%B3dy/>
<http://fitli.blog.cz/1309/pruhovany-kaligram>

Šablony a práce dětí:

na
oblac
hvězdy
svítí

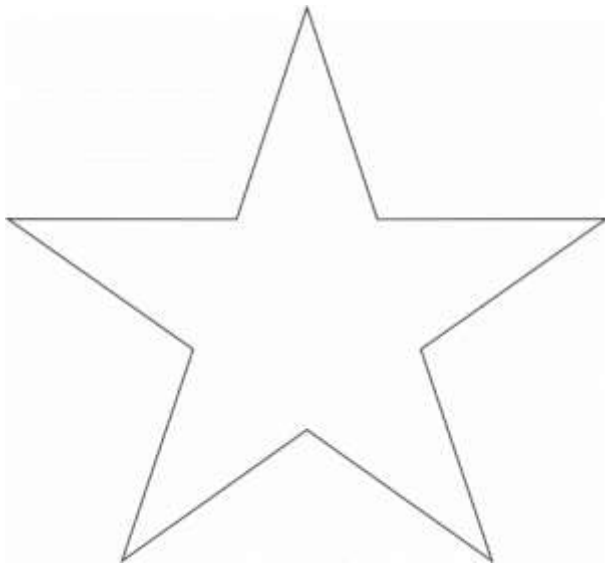
každý
roček
dělej
tvůj
Hvězda

na
oblac
hvězdy
svítí

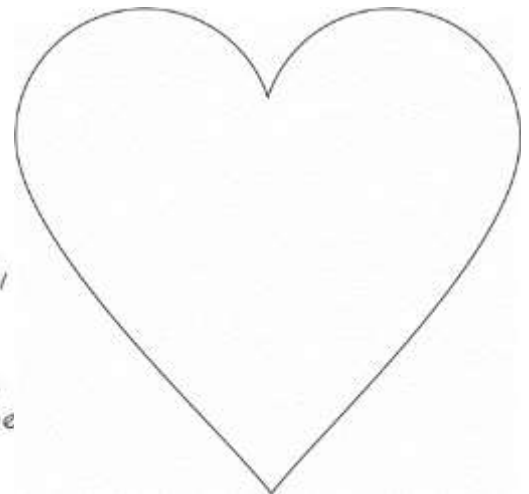
na
oblac
hvězdy
svítí

Je
čas
vánoční.
Bílý mrak
se rozplynul
a všude zbyl
jen sníh, stromy
jsou bílé.
Vánoční strom
je ozdobený a ce-
kroví voní až ven.
Všude kolem se důmeli:
Těšíme se na
dárky, Santa
Klaus už vze sánky.

* * * * *

Vá-
noce
už se bli-
ží, už jen
17 dní do váno-
c. Všichni se těší
na
vánoční čas.
Vánoční atmosféra
ma' každý moc rád..
Dám provonit cukroví,
stromček oz-
dobený řetězy a
pod ním ty dárky na
které se všichni těšíme

2. Limerik

Na tuto čtenářskou lekci jsme si přinesly pro každého jeden limerik. Postupně žáci limeriky četli a hledali jsme společné znaky těchto básní. Děti správně odhalily, že limerik je vtipný – má pobavit posluchače, má vždy 5 veršů. Dokonce děti dokázaly určit rýmy: a-a-b-b-a. Pak jsme se soustředili na 1. a 5. verš a odhalili zákonitosti.

Potom jsme dětem přečetly naše limeriky, které jsme vytvořily na každého, i na nás. Záměrně jsme v básni vynechaly jméno a děti hádaly, na koho se limerik hodí nejlépe, na koho byl vytvořen. Ještě jednou jsme zdůraznily, že limerik má především pobavit posluchače, často se zde objevuje nadsázka, nelze brát vše jako pravdivé.

Všechny limeriky přiřadily děti správně a zdálo se, že je všichni přijali, nikdo se neurazil, většinou z nich byly děti nadšené.

Staňkovská pančelka Schenková,
před ní se žádný z nás neschová.
Všechny nás vzbudí,
všechny nás prudí.
Nevděčná pančelka Schenková.

Byl jeden ___ ___ z Kazachstánu,
chodí spát včas, ne pozdě k ránu,
usmívá se a pracuje,
ze své práce se raduje.
Ten hodný ___ ___ z Kazachstánu.
(Niki)

Sedmák ___ ___ od nádraží,
s ohněm on se poprat snaží.
Pere se a nadává,
soutěže však vyhrává.
Ten náš "soptík" od nádraží.
(Pája)

Naše šikovná ___ ___ z městečka,
měla na Ukrajině dědečka.
ráda čte i povídá,
všechny v klubu pohlídá.
Naše milá čtenářka z městečka.
(Verča)

Udatný ___ ___ z Hlohové,
nesnáší práce slohové.
Raději doma s prakem,
bojuje se svým drakem.
Statečný rytíř z Hlohové.
(Ondra)

Náš ___ ___ z Nádražní ulice,
čte rád a ze všeho nejvíce,
klučičí knížky a romány,
zvládá i romány pro pány.
Náš čtenář z Nádražní ulice.
(Kubík)

Malý ___ ___ z Osvračína,
není vůbec kůže líná.
Neposedí, sestře Terce,
předvádí své kotrmelce,
Neposeda z Osvračína.
(Tomík)

Čtenářská lekce pokračovala vlastní tvorbou dětí. Někdo pracoval v této fázi sám, někdo upřednostnil práci ve dvojici. Během tvoření veršů panovala pracovní atmosféra, často byl slyšet smích. To, že se dětem nedařilo pracovat v naprostém tichu, přičítáme tvůrčímu zápalu a myslíme, že to tolik nevadilo. Na tuto aktivitu jsme dětem nechali 20 minut a pak jsme si limeriky četli. Někteří nestačili svoji báseň dokončit, bohužel dvěma dětem se nepodařilo napsat vůbec nic, ale většina (šest dětí) limerik vytvořila.

*Znám jednu holku ze Staňkova,
chodí do dětského domova,
v zeměpise válí,
jelikož jí to pálí,
Té chytré holce ze Staňkova.
Verča o Terce*

*Ten náš Petr z ulice,
má sladkostí z nás nejvíce,
všechny si je střádá,
do krabice dává,
ten náš Petr z vesnice.
Jára a Niki*

*Znám kluka ze Staňkova,
úkoly dělá doma,
do školy to má jen kousek,
na tváři nemá ani fousek,
tenhleten klučina ze Staňkova.
Verča o Ládíkovi*

Při závěrečné reflexi vyšlo najevo, že se dětem vytváření limeriků velmi líbilo, a tak jsme se rozhodli vytvořit ještě závěrečnou báseň o nás. Nakonec jsme vytvořili dokonce dvě.

*Naši čtenáři z klubu,
mají tam dvakrát Kubu,
všichni si tu čteme rádi
a jsme dobří kamarádi,
to jsme my - čtenáři z klubu.*

*Naši čtenáři z klubu,
neznají vůbec nudu,
čtenářský klub spolu máme,
o knížkách si povídáme,
to jsme my - staňkovští čtenáři z klubu.*

3. Haiku

Předvánoční otevřený klub jsme naposledy věnovali poezii, tentokrát tvorbě japonských básní – haiku. Ještě před oficiálním začátkem tohoto klubu jsme se sešly s dětmi v kuchyňce, kde jsme upekly vanilkové rohlíčky pro dnešní setkání.

Po přivítání a představení jsme děti i hosty rozdělily do pěti skupin, ve kterých měly za úkol najít obrázky vztahující se k tématu klubu. Podle nalezených obrázků všechny skupiny poznaly, že se budeme zabývat Japonskem. Chvilí jsme si povídali o japonské kultuře a pak už následovalo ochutnávání rohlíčků a předání prvního dárku – kalendáře s fotografiemi z klubových setkání.

Každá skupinka pak přečetla vybranou japonskou báseň, společně jsme potom hledali, co mají básně společného, čím se vyznačuje poezie zvaná haiku. Děti přišly na to, že je báseň složena ze tří veršů, nemusí se rýmovat, popisuje přírodu, vyjadřuje pocity, je lyrická, s naší pomocí určily i to, že má báseň pravidelné uspořádání (5-7-5 slabik).

Po rozbalení dalšího dárečku - propisky s logem klubu - začaly děti tvořit vlastní zimní báseň haiku. Tu vpisovaly do modrých sněhových vloček. Někdo pracoval sám, někdo si zvolil práci ve dvojici. Potěšilo nás, že se do tvorby pustili i naši hosté. Většina dětí ozdobila vločku i kresbičkou.

Příklad tvorby dětí – zimní či vánoční haiku:

Ten zmrzlý rybník
děti bruslí na ledu
cukroví voní.

Vločka k zemi padá,
dobrá nálada vládne,
čas rychle pluje.

Předvánoční čas
v domě voní cukroví
hvězda zazáří.

Padá z nebe sníh,
pod nohama roztává,
budou Vánoce!

Ten vánoční čas
je nejhezčí na světě,
je moc hezký čas.

Je mrazivá noc,
krajinou stříbrnou
vločky se snáší.

Koule sněhová
rychle letí oblohou,
studí za krkem.

Po dalším ochutnávání vanilkových rohlíčků se děti pustily do čtení vlastní knížky. Věděly, že pak budou tvořit haiku, které bude vyjadřovat to, co přečetly.

Někomu jsme musely trochu pomoci, ale nakonec zvládly haiku napsat všechny děti, zapojili se i někteří hosté.

Lektvary lásky
ten krásný deník Diny
krásná barvička
(Tomík)

Počasí zimní
dešťové a sněhové
To bude smutek
(Ládík)

Noe je silný
dobrosrdečný Noe
má rád zvířata.
(Jakub)

Nějaký člověk
schoval se pod kameny
a rychle vybař
(Kubík I.)

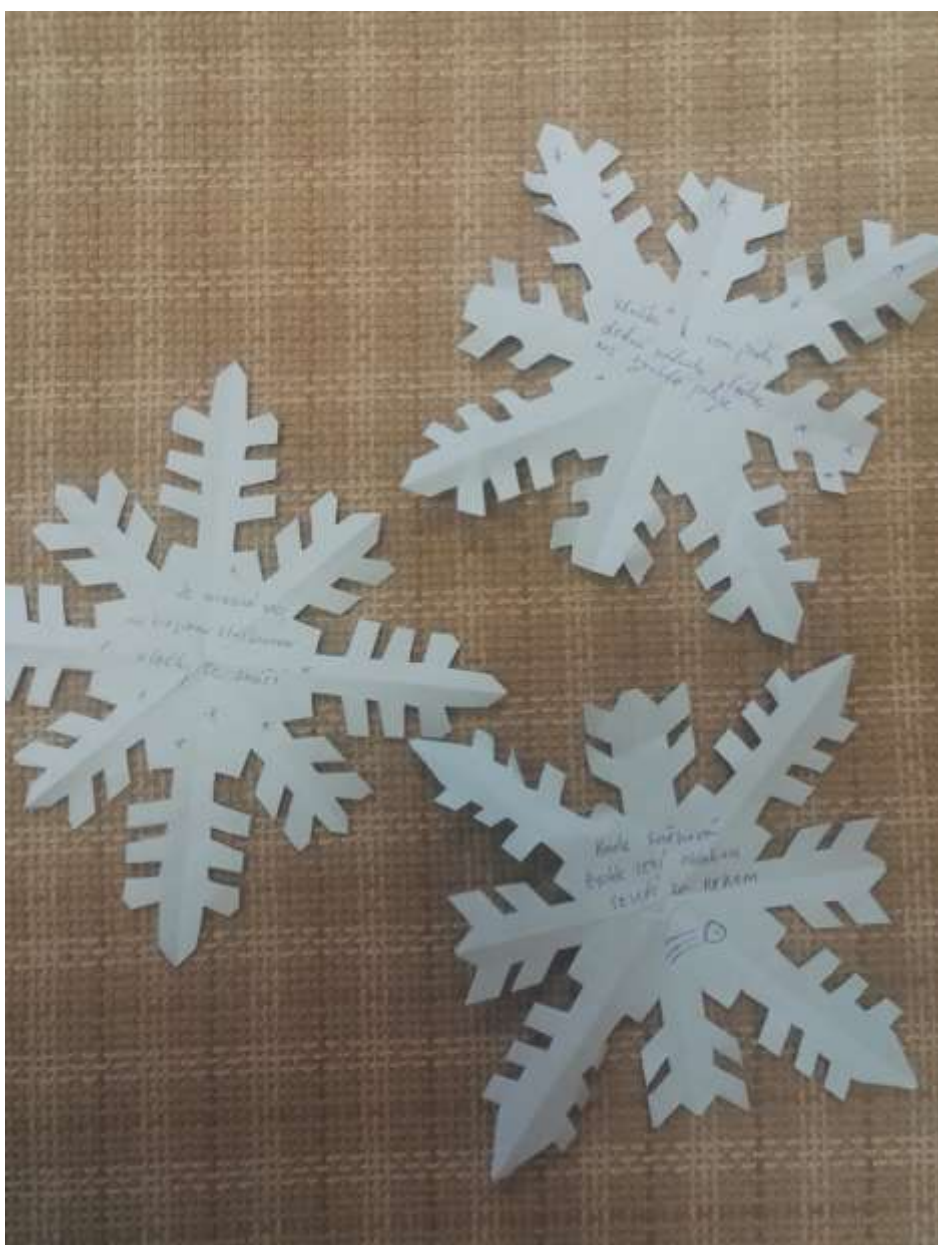
Lilie bílá
královský hon, les, sluha,
matčina zrada.
(maminka Kubíka)

Noe staví loď
pro zvířata, pro lidi,
bude potopa.
(Martin)

Město usnulo,
všichni rodiče už spí,

děti samy jsou.
(Verča)

Na prvním stupni
se jim rozbil autobus,
byl světle žlutý.
(Pája)

Až po dlouhých letech zkušeností je většina lidí schopna popsat věc tím, co jí je vlastní, obraz jako obraz, písemné dílo jako písemné dílo. Špatného kritika poznáte, když začne vykládat o básníkovi a nerozmlouvá o básni.

Ezra Pound – ABC četby

Asociační rozbor básně

Šárka Růžková

Cíl: Odstranit obavy z poezie, dokázat, že rozbor básně může znamenat zábavu, hru s fantazií, potvrzení, že nic není špatné!

Motto lekce: Každý básník by měl jistě radost z našich představ...

Materiál: jakákoliv báseň

Příklad:

Fr.antišek Gellner

Přetékající pohár

(Sbírka *Po nás ať přijde potopa*)

Já držím pohár ve své dlani.

Je zpěněný a přetéká.

Já držím pohár ve své dlani,

jenž čeká na rty člověka.

Jenž čeká, zdali víno jeho

se do brázd vyschlých rozleje,
na snivých květech v jiných světech
zda zavěsí své krůpěje.

Jenž čeká, zda se sehnou květy

pod onou tíží ku zemi.

Jenž čeká, zdali jiné světy

rozzáří svými vůněmi.

Já držím pohár ve své dlani,

jenž čeká na rty člověka.

Já držím pohár ve své dlani:

své srdce, které přetéká.

Odkoušeno ve čtenářském klubu s dívkami ve věku od 11 do 14 let.

Jiří Žáček
Ráno modřejší večera

V líbezném čase nečasu
v bodláčí hebkém usínaje
smutkem se léčím z úžasu
Fraškami rozplakán
tragédiemi rozesmáván
Zapadnem po krk do jara
Milovat se nenávisť
Ta pranostika prastará:
„Aj zde vchází zlatý věk ten
kdy vlk vlku člověkem...“
Pegas úřední šiml tráví na lyře
Rozkvétá ze
mě
žluč
Zbývá jen věřit nevěře
Ráno je modré
modřejší

Zvládli žáci 8. ročníku.

V CKP Kolín jsme asociačnímu rozboru podrobili báseň J. Žáčka V šestnácti.

Pravidla asociačního rozboru:

Seznámení s textem několika způsoby - 1/ Text čteme nejprve společně po jednotlivých verších - opakujeme nejméně dvakrát dokola.

2/ Báseň si každý přečte jednou potichu - zvýrazní si neznámé pojmy, slovní spojení.

3/ Vysvětlení nejasností

4/ Záznamový arch - čtenářský deník

5/ Lektor (pedagog) čte znovu hlasitě připravený text, ostatní zavřou oči a nechají na sebe báseň volně působit.

6/ Následují úkoly a zapsání odpovědí:

Zaznamenej tři slova, která tě bezprostředně po poslechu napadají.

Dej básni barvu.

Jak ti báseň zní? Které hudební nástroje slyšíš (styl hudby, příp. konkrétní skladbu)?

Ztvárni báseň jako obrázek - nakresli, slovně popiš.

Obraz zarámuj.

Vhodně umísti do prostoru.

Vernisáž - přidej osobní komentář k obrazu, příp. k zahájení výstavy.

7/ Společné sdílení představ v kruhu - subjektivní vnímání básně jednotlivcem v porovnání s ostatními, uvědomění si originálního pojetí každého posluchače, hledání paralel, vytvoření skupin s podobným vnímáním textu.

8/ Pedagog v průběhu asociačního rozboru nenásilnou formou /polohlasem/ opětovně čte celou báseň.

Asociační rozbor doporučuji do všech ročníků - dá se začít od 1. třídy, působíme na smysly, hrajeme si s fantazií, nezkoušíme žáky z literární teorie, nezatěžujeme je otázkami typu, co tím básník chtěl říci... Kdo kromě autora vlastně ví, co zamýšlel poeta sdělit ostatním?

Ze čtenářských záznamů můžeme navíc ihned uspořádat třídní vernisáž!

Reflexe ze ČK s Gellnerovým textem:

Přetékající pohár dívky nadchl, okamžitě po prvním přečtení v kruhu poznaly, že se jedná o báseň o lásce. Vysvětlily se pojmy brázdy a krůpěje a začal asociační rozbor. Dívky text většinou vnímaly v barvě rudé, černé a bílé – asociace na barvu srdce, krve (červená), nevinnosti, naděje (bílá) a smutku, zklamání, bolesti (černá). Slyšely klavír, kytaru, housle – vážnou hudbu. V obrazech se objevovala jako hlavní motiv příroda, uklidnění citů... + zamilovaný tulák hledající svou dívku. Jen jednou se ve středu dění objevil skutečný pohár s vínem – jako nápoj lásky, hledání lásky. Rámy na sebe vzaly většinou podobu masivního dřeva, dvakrát se obrázek nerámoval, jednou získal moderní vzhled v jednoduchém kovovém rámu. Umísťovalo se do obývacího pokoje, do velké vstupní haly, do ložnice, jednou se obraz stal součástí venkovního prostoru, měl volně splynout se zahradou...

Komentáře se nesly všechny v optimistickém duchu – láska patří k životu, všichni se s ní alespoň jednou za život potkáme, naděje umírá poslední, na každého čeká partner/ka, důležité je se nevzdat, hledat, bojovat za ni, nabídnout své srdce...

Gellner zafungoval báječně, nesmíme zbytečně své mladé čtenáře podceňovat, tímto způsobem se skutečně dá prožít jakýkoliv text.

Na základě této hry s představami se dá pokračovat v seriózním výkladu o rýmech...

Italo Calvino, definuje literaturu jako „kombinatorickou hru“ (citováno v Motte, 1986: 202). Tento princip uvedl do praxe Raymond Queneau ve svém textu *Sto tisíc miliard básní* (*Cent mille milliards de poèmes*, 1961), sbírce deseti čtrnáctiřádkových sonetů, z nichž každý je tištěn na zvláštní stránce.

Čtenář může otáčením stránek a kombinováním řádků vytvořit 10^{14} odlišných sonetů.

Marie-Laure Ryanová – Narativ jako virtuální realita

Další možné aktivity pro práci s poezií

Irena Poláková

Slovníček metafor

Tato aktivita je vhodná pro jedno klubové setkání při práci s nějakou zajímavou básní i pro školní výuku, zvláště na přelomu I. a II. stupně a na II. stupni.

Přeložte jednoduchým způsobem dva papíry, ne přesně na půl, ale tak, aby vám zůstaly na stranách improvizovaného sešitku záložky.

Nadepište vzniklý sešitek „Slovníček metafor“ – při četbě básní žáci vypisují na jednu stranu vybranou metaforu, na druhou napíší, jak jí rozumějí. Na záložky pak napíší, co je z metafory nejvíc zaujalo, např. křídla z ranních červánků.

Próza převedená do básně - epická poezie

Vyzvěte děti, aby stručně převyprávěly, o čem je jejich kniha. Následně je vyzvěte, aby přepsaly obsah básně – můžete vysvětlit pojem epická báseň, tj. báseň, která má děj. Zeptejte se pak žáků, jakou atmosféru má jejich příběh, vyzvěte je, aby zkusili doplnit verše, které atmosféru reflektují.

Nalezená báseň

Pozn. překl.: Termín „Found Poetry“ označuje v anglicky psané literatuře poezii vytvořenou z úryvků – slov, vět i celých pasáží – které autor vybírá z již existujících literárních i neliterárních textů. Princip „Found Poetry“ tedy nejvíce připomíná dadaismus. Termín „Found Poetry“, doslova tedy „Nalezená poezie“, vychází z výroku Johna Hollandera „Báseň může najít každý.“ Je ovšem otázkou, zda název tohoto literárního směru, který nemá v českém prostředí zástupce, vůbec překládat, nebo raději zůstat u anglického označení Found Poetry, Found Poem / found pouitri, found pouim/.

O co jde?

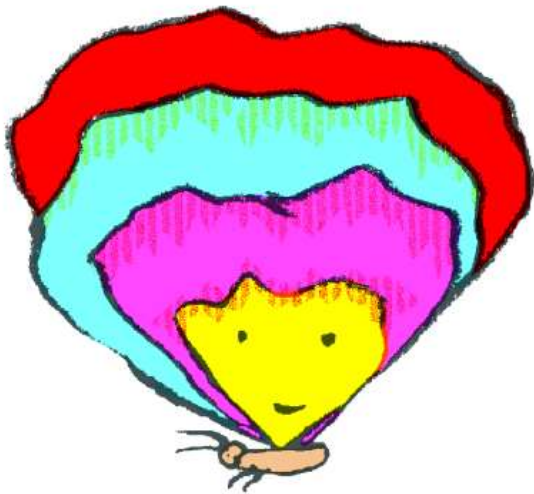
Žáci, kteří se ve škole začínají učit o poezii, často netuší, z jakých nečekaných zdrojů se báseň může zrodit. Tento pracovní list jim ukáže, jak z obyčejného textu vytvořit mistrovskou báseň!

Vyzvěte žáky, aby v knihách, časopisech a novinách, které jste jim dali k dispozici, vyhledali zajímavý text.

Poté se pustí do psaní vlastní básně, a to podle pokynů níže.

Je možné, a pro začátek spíš vhodné, pracovat s jedním společným textem.

Vyzvěte studenty, aby vám dokončenou báseň přečetli nahlas, a poskytněte jim zpětnou vazbu opírající se o pokyny na pracovním listu.

1. Pečlivě si pročtete prozaický text a najdete v něm pasáž, se kterou budete dále pracovat.
2. Zvýrazněte nebo podtrhněte slova nebo slovní spojení, která jsou pro vás obzvláště zajímavá a silná. Vyhněte se básním, písňovým textům a reklamním sloganům, které znějí poeticky.
3. Přepište slova v pořadí, v jakém byla v původním textu. Pište ob řádek.
4. Pročtete si znovu slova. Vyškrtněte všechna, která se vám nelíbí, jsou zbytečná, divně znějí.
5. Zmenšete počet slov zhruba na polovinu

(pokud jste si vypsalí 50 slov, zůstane jich jen 25). Změňte interpunkci, pokud je to potřeba.

6. **Nepřidávejte vlastní slova.** Nalezená báseň je nalezená celá. Pokud už máte téměř hotovou poslední verzi básně a opravdu nutně potřebujete přidat slovo, aby vše znělo plynule a dávalo smysl, můžete přidat **maximálně 2 vlastní slova**. Můžete udělat drobné úpravy, např. změnit slovesný způsob, čas, číslo, velikost prvního písmene, interpunkci.
7. Přečtete si ještě jednou svou zkrácenou verzi. Našli byste pro text lepší název než „Nalezená báseň“? Přepište text tak, aby vypadal jako báseň. Klíčová slova možná umístíte na začátek nebo na konec veršů. Někdy budete chtít vzbudit zájem a rozdělíte slova, která patří k sobě (např. *bílé mraky*) tak, že na konec jednoho verše napíšete první slovo (*bíle*) a na začátek dalšího verše druhé (*mraky*). Rozdělte slova do veršů tak, abyste zdůraznili klíčové pojmy, aby dobře vyzněly konce veršů a abyste upoutali zájem čtenáře.

Nejlepší rada zní: Přečtete si báseň nahlas, když ji upravujete! Naaranžujte slova tak, aby vám to co nejvíc vyhovovalo, můžete... Některá slova nechat **osamocená**, Nebojespojtdohromady. Můžete také **Klíčová slova umístit na samostatný řádek**.

Celá báseň může být vepsána do nějakého tvaru. Některá slova mohou být napsaná **VELKÝMI písmeny**, mohou být podtržená, napsaná **tučně**, *různými typy písma*.

Vaším úkolem je vylepšit text, který jste si našli, tak, aby byl zajímavější, vypadal dobře a dobře se četl.

8. Na konci básně v závorce uveďte, z jakého textu jste čerpali, např. „Převzato z *Huckleberryho Finna od Marka Twaina, z 2. kapitoly*“.

Další nápady

Vyzvěte žáky, aby se na základě jednoho textu pokusili napsat dvě různé „nalezené“ básně s naprosto odlišným citovým laděním či významem.

(Zdroj: Kateřina Šafránková: Nalezená báseň. Kritické listy, 42, 2011, s. 35-38. Jak napsat „nalezenou“ báseň. Postup s názvem „nalezená báseň“ byl představen S. Dunningem a W. Staffordem v knize Getting the Knack: 20 Poetry Writing Exercises).

Báseň z novinových titulků

Pomůcky:

Časopisy a/nebo noviny, nůžky, lepidlo, obálka a list papíru

Úkol:

Vytvoř báseň z novinových titulků. Použij přitom slova, která vystřihneš z novin a časopisů.

Pokyny:

1. Báseň musí obsahovat alespoň 25 slov.
2. Používej celé věty, které dávají smysl.
3. Dbej na správnou interpunkci.
4. V básni použij alespoň tři příklady aliterace.
5. Neodbíhej od ústředního tématu.
6. Vybírej přiměřené prostředky.

Užitečné tipy:

1. Zkus vystřihnout několik slov, která začínají stejným písmenem. To ti pomůže, až budeš do básně vkládat vlastní příklady aliterace.
2. Každé vystřižené slovo vlož do obálky. Totéž slovo pak znovu napiš na obálku, abys měl přehled o všech slovech, která máš k dispozici.
3. Vystřiхни víc než 25 slov pro případ, že by se některá nehodila.
4. Žádné slovo nelep na papír dřív, než je všechna rozložíš do veršů a budeš spokojen s konečným zněním.
5. Zkontroluj svůj podpis na zadní straně listu. Na své básni budeš moci pracovat v průběhu dvou vyučovacíh hodin, ale práci si můžeš vzít i domů.

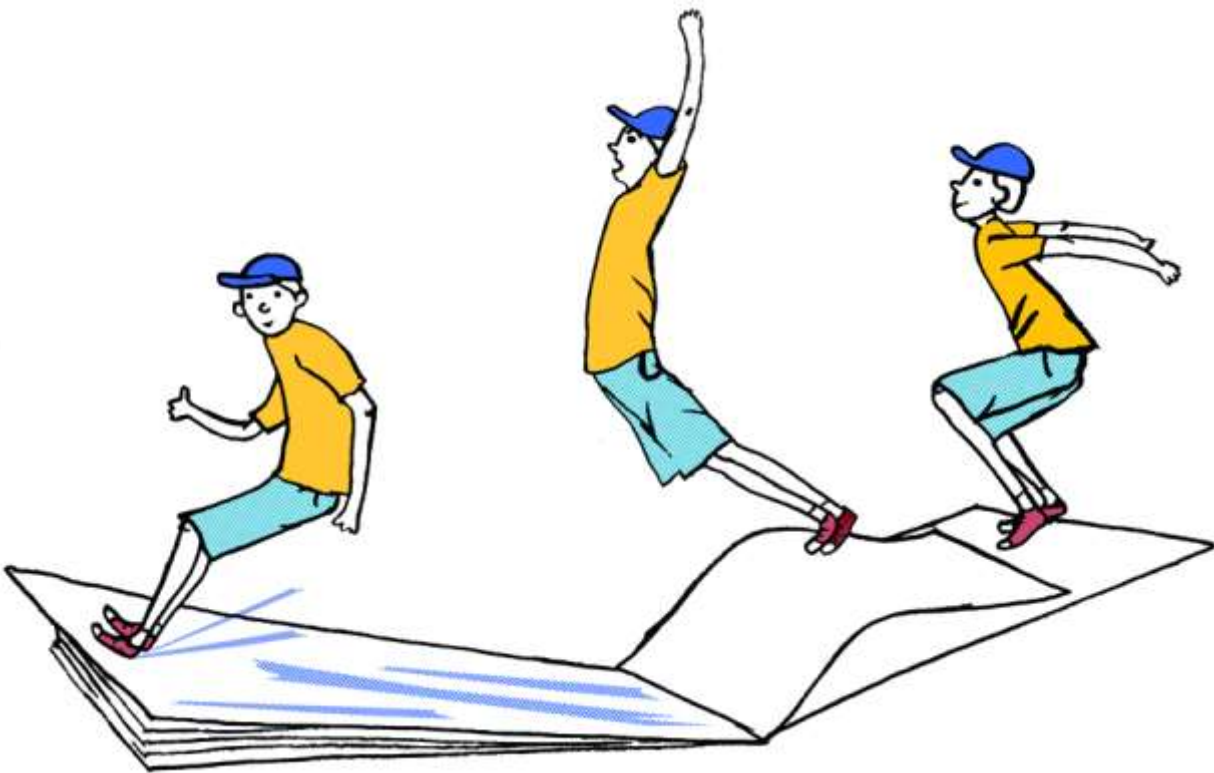

Sada magnetické poezie

Každý z vás už jistě někdy viděl dílky magnetické poezie – ať už to bylo ve školní šatně, na dvířkách kamarádovy lednice nebo v kavárně za rohem. Dají se z nich sestavit věty, básničky, povídky.

Aktivita je vhodná k navození nálady, jako hříčka... může ale také sloužit u dětí s OMJ (i bez OMJ) k procvičování slovních druhů. Jednotlivé slovní druhy, viz níže, mohou být napsány na různobarevných papírech či foliích.

Magnetickou poezií si můžete skládat každý na svou magnetickou tabulku či podložku, případně jednu báseň si můžete sestavit na začátek klubu, resp. před začátkem klubu, např. se zadáním: „Báseň pro dnešní den složí...“.

Začněte tím, že vyberete 100 vhodných slov podle následujícího rozpisu:

- 30 podstatných jmen

Podstatná jména jsou slova, která označují osoby, místa a věci. Jako příklad uvedme *červánky, Mars a židle*.

- 30 sloves

Slovesa jsou slova, která vyjadřují, co se právě děje, co se stalo někdy v minulosti nebo co se stane v budoucnosti. Můžete například říci, že právě *jdete* do obchodu, že *jste* včera *šli* do obchodu nebo že tam *půjdete* za pár minut. Můžete také říci, že tam *chodíte* každý den.

- 15 přídavných jmen

Přídavná jména jsou slova, která popisují podstatné jméno. Řeknou nám o jeho vlastnostech nebo o tom, jak se liší od jiných. Jako příklad uveďme *legrační* vtip nebo *malý bílý* pudl.

- 15 příslovcí

Príslovce popisují slovesa. Odpovídají na otázku jak, kdy nebo kde se co stalo. Například chodit *pomalou*, mluvit *často*, tančit *venku*.

- 5 citoslovcí

Citoslovce jsou slova nebo věty, které vyjadřují silné pohnutí, a následuje za nimi vykřičník. Například *Páni!*

- 5 členů nebo spojek

Členy jsou slova, která se používají s podstatnými jmény a dále je určují, jako *a, an* a *the* (česky přibližně *jeden, jedna... ten, ta*). Spojky jsou slova, která spojují jiná slova, jako *a, nebo, ale*.

Pokud vám vymýšlení slov dělá problémy, podívejte se do svých oblíbených knížek, časopisů nebo na webové stránky. Pokuste se najít jak slova, která jsou zajímavá, možná i trochu neobvyklá, tak i slova, která běžně používáte.

Pokud budete slova tisknout na barevný papír (pro každý slovní druh vyberte jinou barvu), použijte zvláštní list pro podstatná jména, pro slovesa atd. a nahoru na stránku napište název slovního druhu.

Zkontrolujte pravopis a potom svůj seznam natiskněte na karton nebo papír nebo napište na magnetickou fólii. Používáte-li papír a máte-li tu možnost, můžete jednotlivé dílky zalaminovat, případně pak jednotlivá slova podlepte magnetickou lepicí páskou.

Christian Morgenstern

Tři zajíci

Tři zajíci tu tancují,
když louku stříbří luna:
    prvý je tele,
    druhý je sele,
    třetí je kuna.

Ten, kdo se ptá, ten se i doví,
tady se nevykládá děj:
tady se básní, kouzlí slovy;
cítíš-li se však nucen – kdo ví? –
    čtveřici z těch tří udělej:
doplň je pampou z pampelišky
a lišku vyžeň někam ven,
vylisuj celek v deskách knížky
a extrakt vnímej jako sen.

Tři zajíce pak uvidíš,
když louku stříbří luna,
jak se tu točí níž a výš
na nožkách, o nichž všechno víš,
co tele, sele, kuna.

překlad Josef Hiršal

Báseň ukrytá v obraze

Lucie Vrtalová

ČTENÁŘSKÁ LEKCE POEZIE – PRÁCE S KNIHOU NECH TEN MECH OD MICHALA BYSTROVA

Kniha *Nech ten mech* kromě neobvyklého formátu a vzhledu zaujme zejména svým libozvučným názvem. Stejnomená úvodní báseň byla zařazena do výboru Sto nejlepších básní 2012 a samotná kniha získala ocenění Nejkrásnější kniha ČR 2014 pro děti a mládež. Milé, nápadité básničky a uspávkanky potěší nejen děti, ale i dospělé. Sbíрку doprovázejí ilustrace výtvarníka Petra Nikla. Neurčité barevné skvrny, kterými verše doplnil, probouzejí ve čtenáři fantazii. Grafické uspořádání knihy je také netradiční, básně jsou poházené někdy i vzhůru nohama, přesto kniha nepůsobí jako nudný umělecký artefakt, ale zaujme něhou, poetikou a hravostí.

nech ten mech

a pušť to klestí

vrať tu nať

co svíráš v pěsti

Autor o svém vztahu k poezii říká: „Když jsem v dětství četl, Šlo povidlo na vandr, koupilo si skafandr’, nevěděl jsem, co je povidlo, vandr ani skafandr, ale pamatuju si to dodnes.“

CÍL SETKÁNÍ - Vést děti ke vztahu k poezii. Ukázat si podivuhodná témata, kterými se autor veršů zabývá. Vytvořit ilustraci podobnou těm z knihy a zkusit podle ní napsat vlastní báseň. Nebát se probudit vlastní fantazii.

POMŮCKY – Kniha, anilinové barvy, štětce, akvarelové papíry (mohou být i vodovky a čtvrtky).

V úvodu lekce jsme s dětmi probírali, jaký mají vztah k poezii a jestli si nějaké básničky pamatují. Sára všem zarecitovala báseň, kterou nedávno složila při hodině výtvarné výchovy. Ostatní s úsměvem vzpomínali na veršované pohádky z dětství – Polámal se mraveneček, Kuřátko Píp.

Pak jsme si ukázali knížku *Nech ten mech* od Michala Bystrova a prohlédli si zajímavé ilustrace výtvarníka Petra Nikla. Zastavili jsme se u obrázku k básni *Kuň s modrýma očima* a děti zkoušely odhadnout, o čem báseň bude (název jsem

zakryla), následně jsme si ji přečetli. Stejně tak jsme postupovali i u básně Inkognito. V tomto případě jsem název dopředu prozradila a společně jsme si vysvětlili, co znamená, pak jsme opět podle ilustrací předvídali děj. Děti hodně tipovaly, že se jedná o příběh ze ZOO nebo z cirku. Ve skutečnosti báseň vypráví o několika slonech, kteří se za pomoci převleků snaží vmístit mezi lidi ve městě.

Potom všichni postupně jeden po druhém četli úvodní verše celé knížky. Text je trochu náročnější na čtení, kvůli zvláštním slovům a také neobvyklému slovosledu. Báseň má mnoho slok, takže i v případě početnější skupiny na každého při čtení dojde. S dětmi jsme probírali, o čem básnička je. Většinou se shodly, že v básni autor řeší, co by se nemělo dělat v lese – nepořádek, ničení přírody. Rozcházely se ovšem ve výkladu, kdo komu rady jak se v lese chovat říká. Část dětí se domnívala, že je to les sám, někdo tipoval vlastní vnitřní hlas, svědomí nebo nějakou jinou bytost (lesní skřítek). Kubovi báseň dokonce připomněla problémy tropických deštných pralesů. Došlo i na otázku, v čem se liší poezie od prózy, zejména co se týče tématu. Shodli jsme se, že básně pro děti mají často trochu bláznivý příběh se zaměřením na překvapivé detaily. Stává se také, že jeden stejný text vybízí k vícero různým výkladům.

Následně dostal každý možnost na akvarelový papír namalovat vlastní ilustraci v duchu barevných obrázků – skvrn výtvarníka Petra Nikla. Skvrny jsou jasně barevné a není z nich jednoznačně jasné, co zobrazují, pouze vždy něco připomínají.

Zhruba doprostřed papíru se nanese trocha vody, v té se potom rozpustí štětcem barvy, ideálně dva odstíny. Skvrna se následně rozfouká do stran, děti tuto techniku znají ještě ze školky. Vody by nemělo být mnoho, obrázek pak dlouho schne. Na papíře musí zůstat místo na text. Anilinové barvy jsou jasné a zářivé, vypadají lépe než obyčejné vodovky, ale i ty bohatě postačí.

Podle toho, co děti u obrázku napadlo, buď napsaly vlastní báseň, nebo (ti mladší) vymýšlely básni název. Výsledné výtvary jsme si vzájemně ukázali a přečetli. Verše vznikly opravdu povedené, některé s překvapivou pointou. Například vietnamská holčička Kristýnka napsala smutnou lyrickou básničku Ptáče umře.

Obvyklý postup, po čtení textu následuje tvorba ilustrací, jsme tentokrát obrátili a nechali se inspirovat poměrně náhodně vytvořenými obrázky. Dětem to pomohlo rozvinout představivost a nebály se pak vymyslet skutečně hravé texty.

Kůň s modrýma očima

nikdo si ho nevšimá
všichni někam pospíchají
kůň s modrýma očima
tiše kluše za tramvají
od stanice k stanici
na vršku i na úbočí
v dešti horku vánici
sledují tě modré oči

pročpak si tak počíná
proč se tak nelidsky honí
kůň s modrýma očima
o co kráčí tomu koni
rozpálený doběla
odráží se od refýže
když ho Sára viděla
řekla: to je krásné zvíře!

buď pospíchá ke žlabu
kde ho čeká fůra sena
nebo hraje na babu
anebo je za tím žena
nebo jsme mu ujeli
nebo prchá před zlým slonem
jemuž vlezl do zeli
nebo prchá před zákonem

vidím ho jen já a ty
dospěláci nevnímají
kdo jim šlape na paty
kdo se skrývá za tramvají
tatínek to nevnímá
maminka to nevnímá
kde by se vzal v našem kraji
kůň s modrýma očima

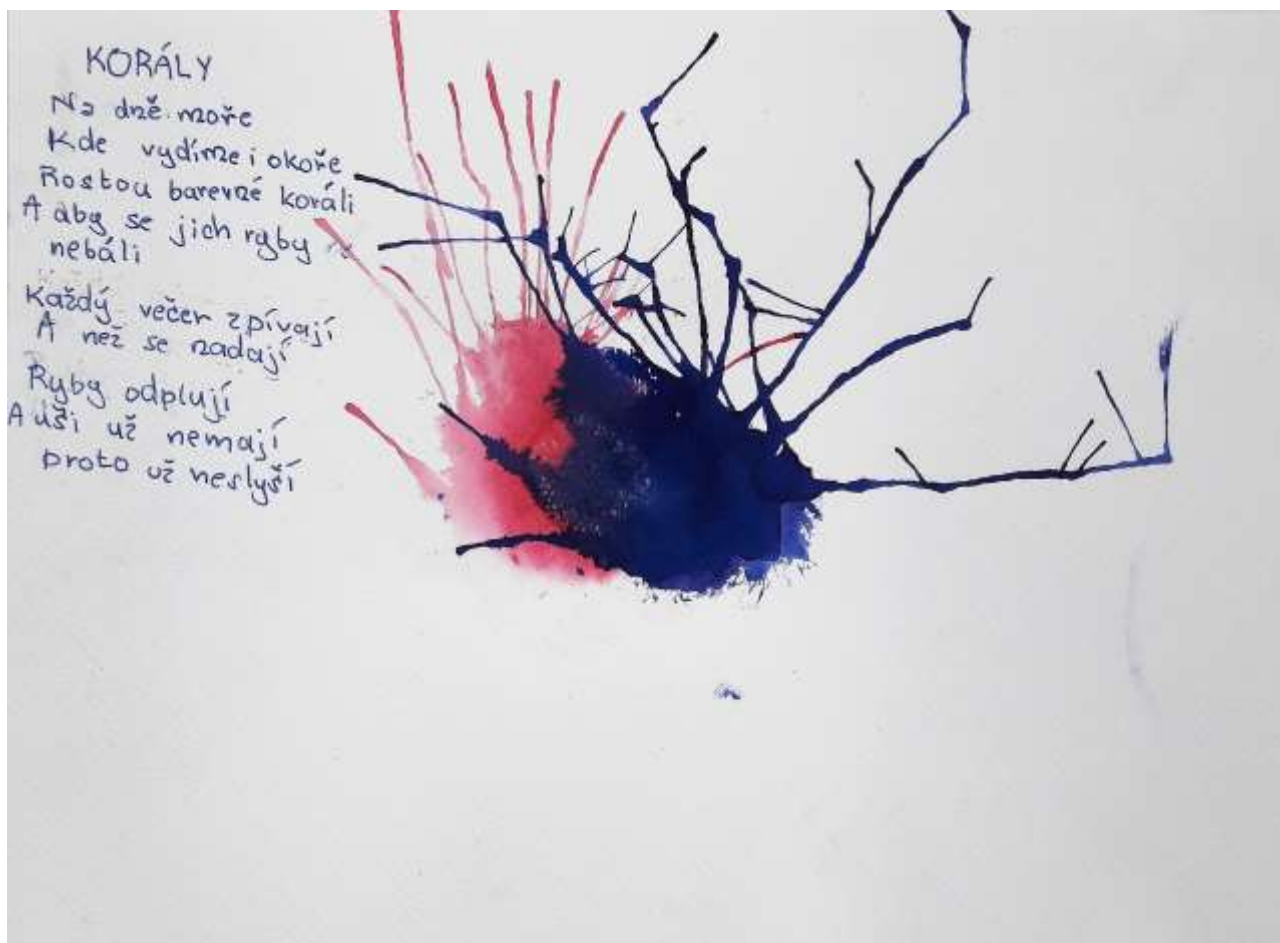
cesta pěkně ubíhá
obloha je jako šmolka
trať je samá kobliha
máváš klukům a já holkám
poslouchám jak podkovy
o koleje něžně zvoní
škoda že se nedovím
o co kráčí tomu koni

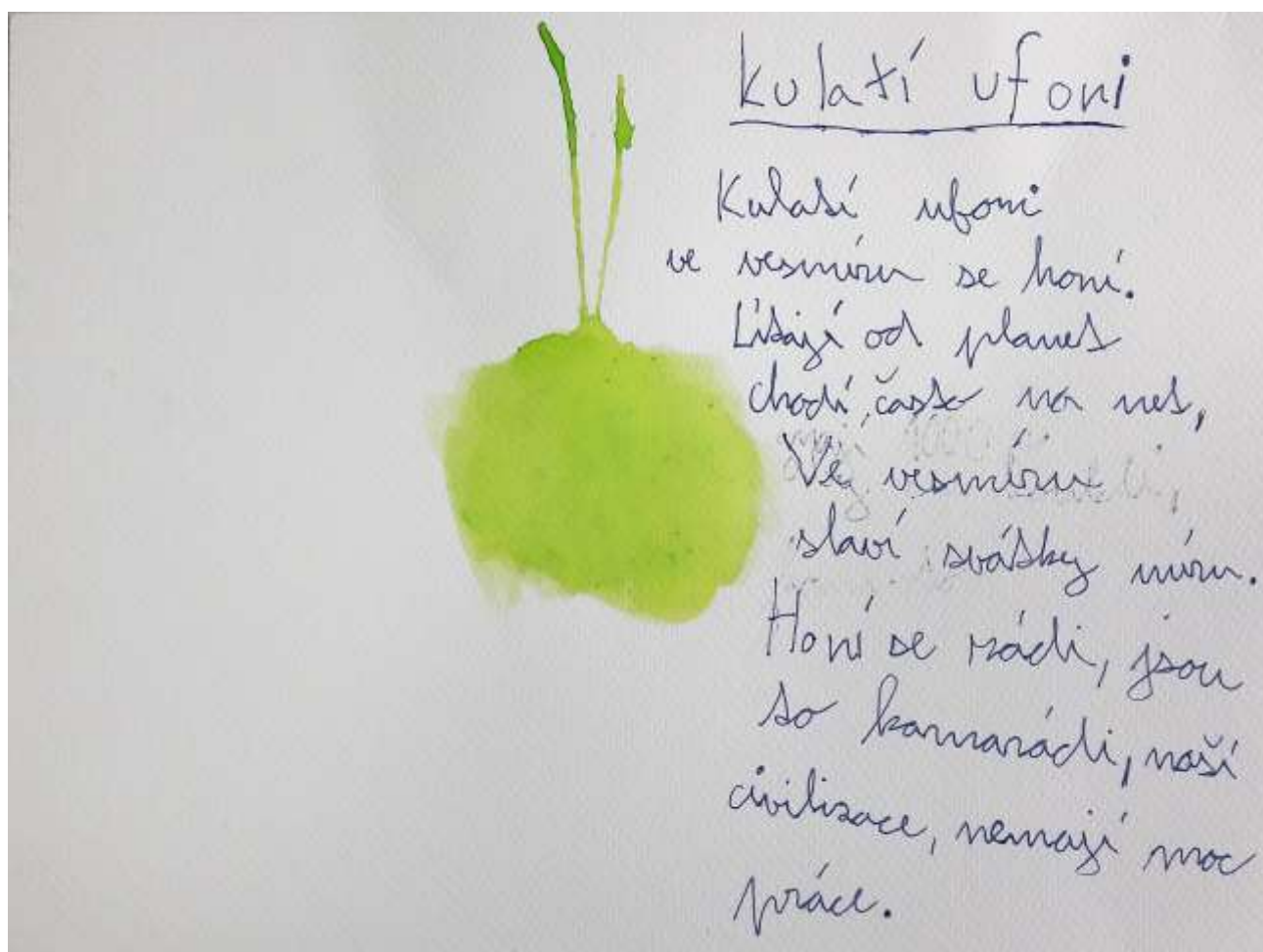
BYSTROV, Michal. *Nech ten mech*. Ilustroval Petr NIKL. Praha: Meander, 2014. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-41-8.

Lekce proběhla ve čtenářském klubu při ZŠ Campanus, autory publikovaných básní jsou zdejší děti.

Jakýsi básník řekl: „Celý vesmír je v poháru vína.“ Nikdy se asi nedozvíme, co tím chtěl básník říci; básníci nepíší proto, aby jim bylo rozuměno. Pravdou však je, že při pozorném pohledu na pohár vína uvidíme celý vesmír. Jsou v něm věci, jimiž se zabývá fyzika: vrtkavá tekutina, která se vypařuje v závislosti na větru a počasí, odrazy na skle a naše představivost přidá atomy. Sklo je destilátem zemských hornin a v jeho skladbě vidíme tajemství vesmírného věku a vývoj hvězd. Jak divná směs chemikálií je ve víně? Jak se tam dostaly? Jsou tam kvasinky, enzymy, substráty a sloučeniny. Ve víně nacházíme velké zobecnění: všechn život je kvašením. Nikdo nemůže objasnit chemii vína, aniž by podobně jako Louis Pasteur neobjevil příčinu mnohých chorob. Jak živé je červené víno vtiskující svou existenci do vědomí, jež ho pozoruje! Jestliže naše chabá mysl z jakýchsi praktických důvodů rozdělí tento pohár vína, tento vesmír, na části – fyziku, biologii, geologii, astronomii, psychologii atd. – pamatujme, že příroda o tom neví! Proto složme to všechno zpět a nezapomeňme nakonec, čemu má sloužit. Ať nám připraví ještě jedno, závěrečné potěšení: vypijme ho a na všechno zapomeňme!

Richard Feynman – Přednášky

Příběhy v básních

Tereza Nakládalová

Těžko najdete báseň, ve které by nebyl ani náznak nějaké události. V ryzí epice jich bude jistě více než v básních lyrických, přesto i minimální událost může být tím „koncem“, za který je báseň vhodné uchopit. Proto bývá pro porozumění – popřípadě pro uvědomění si neporozumění – dobré přepsat báseň do prózy. Aby tato aktivita byla pro tvůrčí psaní více podnětná a zábavná, je možné nahlížet na události z úhlu pohledu různých postav příběhu (a vzhledem k básnické invenci je možné i z neživých předmětů

udělat postavy a tím zakusit personifikaci ve vlastním tvůrčím procesu). Úhel pohledu je nejjednodušší vymezit tak, že postava sama se stane vypravěčem v ich-formě. Události básně jsou zachovány, jejich význam a kauzalita mohou ale vyznít zcela nečekaně. Příběhy různých postav, které pojí stejné události, budou možná význam básně mírně tříštit, dovolí ale o jejím obsahu šířeji a precizněji uvažovat. A není vůbec na škodu, když už malé děti zjistí, že jedna realita se z různých úhlů jeví různě a že na otázku „Co tím chtěl básník říct?“ neexistuje jedna správná odpověď, a proto je lépe ji nepokládat.

Návrh aktivity:

Rozdáte všem dětem stejnou báseň. Jak ji přečtete, je na vaší invenci. Dobré bude, když si společně definujete postavy příběhu. Můžete i z autora učinit postavu (pozor, píše autora, ale myslím vypravěče původní básně – pro děti je snazší takto kategorii vypravěče uchopit, protože v jejich představách vystoupí nějaký pán, co píše).

Rozdělíte děti do skupinek v počtu stejném, jako je počet postav. Každá skupinka si sama rozdělí postavy tak, aby byly všechny obsazeny. Každý napíše báseň jako příběh vyprávěný svou postavou. Příběhy si všichni vzájemně sdílí ve své skupince.

Závěrem sdělíte příběh společně, zazní vždy alespoň jedenkrát vyprávění každé z postav. Skupinky mohou také nominovat ke čtení podařené příběhy, které slyšely.

Je třeba se připravit, že některé příběhy budou velmi kreativní a události z básně se stanou pouhým odrazovým můstkem k velkému vyprávění. Není nutné zasahovat. Kdy považují za dobré zasáhnout, je případ, kdy vyprávění postavy jde zcela mimo události básně. V tomto případě je dobré se ptát, jak dítě k vyprávění došlo. Mohlo by totiž psát na základě nesprávného porozumění – a my mu můžeme k porozumění pomoci – anebo nerespektovat úkol – a pak je dobré, když dáme najevo, že o tom víme.

Mojí oblíbenou básní pro popsanou aktivitu je tato:

Luna a pes
Jan Skácel

Voříšek štěká na měsíc,
vzteká se vrčí čím dál víc.

Měsíc se pejska neleká,
pes, který kouše, neštěká.

Měsíček ví to, jinak by
bál by se v noci na nebi.

Nezmlkne Vořech, ne a ne,
dokud ho bleška nekousne.

Pak bude pěkně potichu
tu blechu hledat v kožichu.

Pracovala jsem s ní v několika skupinách dětí i dospělých a musím přiznat, že se mi ještě neomrzelo poslouchat jednotlivá vyprávění. Ač je příběh v básni zcela prostý, podnítil vznik mnoha kreativních a často vtipných variací. Některé byly dokonce veršované. A nejvíc mě těší, že výzva k psaní se neseťkávala s odporem a že jsme se vždy výborně pobavili.

Text básně in: ŠRÁMEK, Petr. *Nebe - peklo - ráj: tyglík české poezie pro děti 20. století*. Ilustroval Alžběta SKÁLOVÁ, ilustroval Alžběta ZEMANOVÁ, ilustroval Radana PŘENOSILOVÁ. V Praze: Albatros, 2009. ISBN 978-80-00-02439-4.

Brzy na shledanou!

Hlavním tématem prázdninového čísla bude dílna čtení.